

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Výminkáři**

Autor: **Karel Václav Rais**

Vydavatel: **Fr. Šimáček**

Vydáváno v letech: **1891**

Stránky: **[29], [31], 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89**

KONEC ŽIVOTA.

(1889.)

I.

Tynysů v chalupě je výminkářská světnička veliká jako kurník; je v tmavém přístavku za síní, zrovna proti chlebové peci a ohništi, blízko kominá. Klenba i stěny předsínky jsou plny sazí, proto je tu ještě tmavěji. Jednodílné dvéře do výminku mají petlici s provázkem a zvenčí obšity jsou plátnem, pod něž nacpáno cucků, aby ani krapet zimy do světničky se nedostal. Hned vedle těchto dveří jsou vodorovné dvéře do sklepa; nejednou stalo se, že někdo vyšel z výminku do temna a nevida otevřených dveří sklepních, sletěl po vlhkých ublácených schodech na zdupanou půdu a šeredně se pošramotil.

Zvenčí je celá chalupa Tynysova na dobrý střevec obložena chvojí, slamou a jehličím, aby do ní nemohlo profouknouti. Chalupa stojí ve vsi trochu stranou, přímo u polí a v zimě se jí o stodolu a výminek vítr, vanoucí s návrší od kříže, hodně opírá.

Výminek má jediné okénko se čtyřmi malými tabulkami, kteréž jsou spravovány olověnými proužky; teď v zimě je dvojitě a dole je v něm narovnáno pěkného zeleného mechu, aby štěrbinami netáhlo. Je letos zima zlá a za stodolou i výminkem jsou vysoké záveje sněhové.

Ve výminku stojí v rohu stůl, s deskou po kraji vroubkovanou, ale již úplně bezbarvou; jest však čista,

vydrhnuta, až se leskne. Nohy a trnože stolu jsou dosud červené. Za stolem stojí lavice bez lenochu a před ním dvě židlice, jejichž lenochy jsou zdobeny vykrojenými srdéčky. Blíže dveří, při stěně z trámů bílé a červeně natřených, stojí truhla, jejíž povrch vyšperkován jest namalovanými květy a podivuhodnými ptáky, kteří stářím notně ošuměli. Naproti při druhé stěně jest stojánek s trochou hliněného nádobí, pak věšák plný šatstva. Na kachlových kamnech, jež vroubeny jsou lavičkou, stojí hrnek, mísa a v ní lžíce. Blízko kamen jest krátká, červeně obarvená postel, vystlaná plnými, modře pruho- vaným kanafasem povlečenými peřinami; jest v ní spod- nice, svrchnice a dva polštáře. Nevysoko nade všemi těmi krámy vznáší se rovný, obílený strop, jehož vá- penné vrstvy na mnoha místech odpraskaly.

Nynější výminkář Stríhavka jest malý stařec, jistě více než sedmdesátník. Až na ty zapadlé, bezzubé dásně nad bradou jest líce jeho kulato. Tváře, nepříliš vrásčité, jsou zaroušely, *) a nejvíce rdí se kulatý nos výminkářův. Očka má staroch malá, jiskrná, vlasů na hlavě ještě hojně; jsou jenom znáninko plesnivy a výminkář češe si je k uším, děláje na pravé straně stezku. Na těle má krátký kožich, šedým sukнем pošitý, černým be- ránkem lemovaný; obléká jej vstávaje a svléká jda spat. Pod rozepjatým kožichem je vesta, již zdobí dvě řady bílých, lesklých knoflíků, na krku černý šátek, na za- drmo **) uvázaný. Nohy má dědeček v praskavicích ***) do rezava odřených, pod koleny podvázaných; bílé punčochy zapadají do sametových pantoflí. Je-li po- třeba, hodí na hlavu mrazovku, †) kterou vroubí huňatá kožešina.

---

*) Začervenalé.

**) Na uzel.

***) Koženky.

†) Zimní čepice.

Žije v té světničce sám a sám; teď v zimě sedá u kamen aneb si kuchtí. Vesničtí muži umívají kuchařiti jako ženy. Co si dědeček Stríhavka kuchtí?

Nejraději kyselo, protože dodá přece kousek síly, potom bramboračku, zemáky vaří i peče, dělá z nich tludenky,*) placky, knedlíky, vaří kaše krupičné, jahelné i bramborové, neděle pak a svátky slaví kávou, které si hned ráno navaří také k obědu i k večeři. Výminkář Stríhavka tuze rád fejfčí, stále je mu kuřno; má krátkou dřevěnou dýmčici a kouří z ní již mnoho roků; koupil ji tenkrát na Pace o „slivové“ pouti a výborně se mu vydařila.

Ve výminku bývá kouře jako v cihelně, ale to Stríhavkovi nevadí, bafá vesele a na rtech je mu zrovna viděti, jak to pejpnutí chutná. Zvláště ráno po snídání ty první bafy! Všecek obličej mu při nich zazáří a ústům jakoby bylo do smíchu.

Výměnek má, že je to k smíchu, na tabák sotva stačí, slepice aby se jím uživila a ne člověk: po třech čtvrtcích pšenice, žita, ječmene, denně žejdlík mléka, jak se nadojí, pět liber másla, čtvrt kopy vajec, čtvrtý díl ze stromoví na zahrádce a půl kopy otýpek. Stríhavka prodal Tynysovi chalupu dosti draze a proto mohl si udělati jen malý výminek.

Ale staroch má ještě pár grošů a tak pomalu žije; těch grošů již mnoho není, jenom tak na krátkou dobu skromného života, ale výminkář Stríhavka je při tom vesel a sám sobě říkává: „Kmotránek Stríhavka je vždycky jako růže!“ Proto mu také lidé říkají „jako růže,“ a děda se proto nezlobí!

Měl tři dcery, Málku, Nanku a Kátli, ale teď jsou dávno provdány; starší dvě vdaly se tuze dobře, třetí

*) Bramborová kaše.

chatrněji, protože se pro zlé časy na ni tolik nedostalo, za to „brala si“ z čisté lásky.

Stařenku svou dávno má zakopanou, a to je jediné, co kmotránka „jako růže“ kormoutívá; nemá ji, chuděru, zakopanou doma. Je to celá historka: Kmotránek se svou stařenkou a Kátlí žili již u Tynysů na výminku. Stařena měla v Liberci tři ženaté bratry a vždy po několika letech chodila k nim na pobytku. Jeden z bratří byl zámečnick, druhý krejčí a třetí obchodoval; tomu krejčímu vedlo se nejlépe, měl již několik domů. A tak jednou stařenka povídala: „Stárnu, ‚hochu‘, musím se honem podívat do toho Reichumberka, bude to beztoho naposledy. Pozejtří se vydám a za čtrnácte dní mne zase čekejte, vrátím se jistě.“

„Hoch“ to stařence přál, ale přece řekl starostlivě: „Nevím, nevím, holka, ale skoro se mi zdá, že je to už na tebe daleko.“ Ale stařenka že ne, a šla. Tenkrát nejezdily ty železnice jako nyní; dneska člověk u nás sedne a za pár hodin je v Liberci. Tenkrát musilo se pěšky přes Jičín, Turnov a dále k Ještědu.

Dlouhé, tuze dlouhé byly pak dni ve světnici výminkářské, ale konečně uběhly, jako všecko na tom světě.

Toho dne, kdy stařenka měla přijeti, byla jí Kátle až někde v Lužanech, dobré dvě hodiny cesty, naproti; ale přišla domů sama.

Doma si pak povídali: „Je dneska v Jičíně trh, jistě že se potkala se známými a vezmou ji na fůru.“ I čekali dlouho do noci; olejová lampička mrkala a na výminku nebylo jim do řeči. Konečně zahrčela venku kola vozová a zapráskal bič.

„Už jede — būdiž pán būh pochválen!“ zvolal Stríhavka. Kátle chtěla vyběhnouti, ale tatík ji zadržel: „Počkej, at myslí, že spíme!“

Zadupaly kroky na záspi — v síni — předsínce — petlice u dveří cvakla, ale dvěře se neotevřely.

Po dvou dnech přišla z Liberce zpráva, že je stařenka umřítá; stalo se to ve chvíli, když doma na výminku dostali znamení.

Kmotránek vydal se honem do Liberce, ale zaplakal tam již jenom na hrobě. Lehoučkou smrt měla stařenka, večer šla spat a vícekrát se neprobudila.

Ta bolest jedině Stríhavku svírala, že nebude věčný sen držeti vedle své nebožky, že se teď nemůže na jejím hrobě ani pomodlit, ba že ani neví, zda se o ten hrob stará anebo jsou-li drahé kosti již někde pohozeny. —

Je ráno o svatém Janě Evangelistovi, polovičním svátku vánočním. Stríhavka sedí u kamen, kulatou hlavu má nachýlenu z límce kožicha a užívá své ranní slasti kuřácké; je sice dnes mše svatá v zámecké kapli, dávají tam pítí víno lásky sv. Jana, všecko okolí se slavnosti té účastní, ale výminkář sedí doma u kamen. Je to pro jeho nohy kus cesty, a sníh na silnici je málo ještě roztlapán. Vždyt za celé vánoce byl v kostele jenom na božíhodové hrubé, a to hlavně pro ty pěkné zpěvy, jež se každoročně na kůru provádějí, při nichž stará duše omládne a rozpomíná se na dětská léta, kdy těšil se na zpěvy ty kolik neděl napřed a propěvoval si je až do hromnic. Vždyt je to krásy! „Nebojte se, pastýřové!“ „Usni, usni, Jezulátko,“ „Radostnou novinu, křesťané milí, zvěstujem' vesele v tu chvíli,“ „Pojďme tedy do Betlema“ a k tomu hodinky, jež vytrubuje tesař Urban, kukačka, slavíček a dudácké hry na varhanách.

Letos poprvé nebyl výminkář „na půlnoční“, kdežto jindy v největší siberiji doma nezůstal. Štědrý večer slavil na výminku sám, ještě že Tynyska přinesla mu

trochu jahelníku se švestkami; houbové polévky, sušených hrušek, sliv a křížal navařil si sám.

Potom rozevřel „Nebeklíč“ po své stařence a říkal si modlitby „při jitřní božího narození,“ „na den narození syna božího,“ „modlitbu na vánoční den,“ „pozdravení pána Ježíše v jesličkách,“ „Navštívení pána Ježíše, jež od vánoc až do hromnic říkati se má.“ Když se pomodlil, zazpíval si chraplavým hlasem veselou vánoční:

„Nesem vám noviny, poslouchejte,
z betlemské krajiny, pozor dejte,
slyšte je pilně a neomylně
pozorujte.“

Zpíval sedě u kamen, v nichž roští vesele praskalo a voněl suchý jalovec; to byla vůně, jež o štědrém večeru u Stríhavků scházeti nesměla. Když dozpíval, vzpomínal . . . Dýmčička stála na okně opuštěna, o štědrý večer výminkář nekouřil, ani na boží hod si nepejpnul, až o sv. Štěpáně vesele nacpával a dnes, o sv. Janě, šlo to již jako po celý boží rok.

Na síni, pak u sklepa zaduněly kroky a někdo oklepával sníh. „Kdo pak to ke mně jde?“ pomyslíl si kmotránek a několikrát silněji zabaf. Petlice cvakla a do dveří vešel vysoký muž, asi padesátník; musil se sehnouti, aby o veřeje nenarazil.

Černou mrazovku s kožešinou a štítkem střapečky zdobeným sňal s hlavy a přihladil husté černé vlasy s čela k uším. Na krku měl velkou červenou šálu, na těle modrý široký burnus a koženky, zastrčené do brslenek. Líce měl oholeno, jenom od uší pod bradu táhly se černé chuchvalce vousů. Oči měl velké, černé a hodně mračivé, čelo vráskami silně rozbrázděné, nos hranatý, na konci porostlý. Byl to ramenáč přímé, neskloněné postavy.

„Dej vám pán bůh dobrytro!“ pozdravil zavřev dvéře. Štríhavka povstav pohlédl na příchozího.

„Dejž to pán bůh, dejž to pán bůh, i vítám tě, Toníku,“ pozdravil jej pak a ruku mu tiskl, „to jsou přece hosti ke mně, vždyt jsem tě neviděl, ani nepamatuju. Tuhle se posad a ukroj si u mne chleba; másla nemám, to víš, teď o vánocích!“

„Vždyt je to u nás také takové, krávy nedojí, kdež by se nabralo!“ odpovídal příchozí. Mluvil pomalu, slovy ostrými a trhavě; při řeči se mu pravý koutek úst křivil.

„Nedojí — a proč nedojí?“ ptal se výminkář.

„I čerti vědí! Jedna je stelná, druhá má telátko pod sebou a třetí — ale prosím vás, jak by po samé slámě dojila. Suchého krmiva není, jenom ta řezanka a trochu pití. A jak se pořád máte, pantáto?“ host náhle obrátil a po té otázce křečovitě se zasmál. Zvuky smíchu pravily, že se muž tento směje velmi zřídka, ale že tím smíchem chtěl řeči své dodati srdečnosti.

„I zaplat pán bůh, jak se starý výminkář může mít. Letos nějak pozoruju, že jsou tu léta, nohy neslouží,“ odpověděl kmotránek a rychleji pobafoval. „A co dělá Málka?“ dodal.

„Abych vám řekl pravdu, je plna starostí o vás; sešla se tuhle o ranní s Tynyskou, ptala se na vás a hospodyně jí pověděla, že si letos naříkáte. Od té chvíle ve dne v noci myslí jenom na vás a včera večer mi řekla: ‚Takhle to dále jít nemůže, v té opuštěnosti tatínka nenechám. Jakou pak tam má posluhu! Sám aby kuchtil, dříví si nosil a ráno vstával do mrazu. Musíš k tatínkovi,‘ povídala, ‚a poprosíš ho, aby udělal dětem radost a přestěhoval se k nám. Světnici máme velikou, jsme sami jenom s Bárrou a tím — host nedořekl, ale líce nepěkně se mu skřivilo — bude tu mít pohodlí a bude bez starostí.‘ Proto jsem, pantáto, přišel.“

Řeč tato trvala hezky dlouho, host při ní stále vlasy přibhlazoval a Stříhavka zapomněl kouřiti. Vrásky na tváři se mu stahovaly, oči vhlly a brada se několikrát zachvěla. Chvíli mlčel; nejprve tiše zíral na podlahu, pak spravoval dýmčičku a zapaloval. Bafal, bafal, ale shasla mu několikrát.

„Abych ti, Toníčku, řekl,“ promluvil potom, „tuze mne tvá řeč těší, že o mne, starého člověka, máte takovou starost a že na mne vzpomenete, ale abych se k vám přestěhoval, to nevím, hochu, nevím — víš, jsem starý člověk, někdy tuze divný a bojím se, že bych se vám brzy zprotivil. Už abyste mne tady nechali, až mi pán bůh sám vykáže poslední světničku.“

„Tak, tak, pantáto,“ začal zase Toník a znova se divně zasmál, „to si o nás pěkně myslíte! Co pak nebudem také staří? Měli bychom to čistá srdce, abychom starému otci ukazovali takovou lásku, jak povídáte.“

„Inu, inu, já ti, brachu, věřím a Málce také snad mohu věřit, vždyť je to vlastní dcera, ale viděl jsem ledacos a vím, jak to bývá. Výminkář je výminkář, ten at jde stranou a nikomu nepřekáží.“

„Nedělejme dlouhých řečí, pantáto, my vás tu zkrátka nenecháme, zítra si pro vás přijedu; ale to vám také hned slibuju, že když se vám nebude líbit, jen řeknete, a odstěhuju vás zpátky. Jaké pak starosti, světnička vám tu zůstane, do té můžete zpátky, kdy se vám zachce.“

Výminkář mlčel — od kamen vyhlížel oknem na sněhová hrbolatá pole až na vršek, na němž stál starý kříž všecek osněžený.

„Tak tedy s pánembohem,“ rozhodl se, „ale nesmíte mít za zlé, bude-li se mi první čas stýskat, tolik roků jsem v tomhle kumbálku zůstával sám a sám, zvykl jsem poustevnictví, že tak hned nezapomenu. —

Ale dítě je dítě, který pak tatík nebyl by mu rád hodně blízko. Ale ty, Toníku, nejíš, tak si přece ukroj!“

Teprve teď ukrojil si host slušný krajíc, osolil a dal se do jídla.

„A jak pak, Toníčku, že se tě tak ptám, jak pak to máte s Bárrou?“

Toník, maje plná ústa, máchnul levicí a zahučel: „Ale pořád stejně, sám čert nám ty Břízkovy nastrčil; takhle aby se člověk celý život dřel, latoušil *) a takový synek trochu kloudněji ochystaný by pak jen přišel, zbláznil holku a sedl pěkně do tepla. Ale zmýlená neplatí, Morák není volák, tak hnedlinko po svarbách nebude, i kdyby holka s tím — seděla v hanbě, dokud budu na živu!“ Teď mluvil rychleji a ohnivěji; koutek úst také rychleji se natahoval.

„Ale k nějakému konci to přivéstí musíte, Bára stárne, děvče jí roste — jaké pak je to živobyetí pro vás i pro ni.“

Toník pokrčil rameny. „Zlé živobyetí, máte pravdu; kdo teď pro ni přijde? Leda kdyby se našel nějaký šikný vdovec, a kdo ví, dopadlo-li by to, holka je paličatá. Ale za tisícku jim přece takovou chalupu dát nemohu, co by řekl Toník? Vždyť by byl na pretenci tuze ošizen. Aspoň patnácte set kdyby ten synek přinesl, ať by zůstali tisíc jednušek dlužni, když by se přičinili, také by to zmohli. Považte, že chalupa bratřovi stojí za pět tisíc! Ale já jsem se zapovídal a doma čeká tolik práce. Opatruj vás tu pán bůh, a na ten zítřek se již přichystejte, kolem desáté jsem tady.“

„Jen si to, hochu, ještě dobře rozmyslete, mám z toho starost náramnou!“ pravil ještě výminkář.

„Už nedělejte okolků, pantáto, udělám, jak jsem povídal!“

*) Lakotil.

„Inu, když jináče nedáte, poručeno bohu; jenom aby vás to nemrzelo dříve než mne, to víš, já se spokojím. Pozdravuj Málku, Bárú i tu malou čečetku!“

„Tedy tu buďte s pánem bohem!“

„S pánem bohem a provázej tě pán bůh. Ani ven s tebou nejdu, ale jsem jenom v těch pantoflích!“

Dvěře zaklaply a host vyšel.

Toník, jak Stříhavka ramenatého padesátníka jmenoval, byl jeho zeť Antonín Morák; měl nejstarší kmo-tránkovu dceru Málku a byli spolu již alespoň dvacet pět roků. Morák měl v Třemešnici — velké vsi s kostelem — chalupu a vědělo se o něm, že je zazobaný. Byl znamenitý škybrník *) a mohl v tom řemesle celému kraji dávat hodiny. Syna Toníka měl již odby-tého, přiženil jej do Chodovic do pěkného statku, ale s Bárú se mu nepovedlo. Myslíval s ní vysoko, bylať dívka velká a silná po něm, oči a vlasy měla jako uhlí, pěkná líce až brunatná. Ale všecko se to Morákovi zhatilo. Když se vrátil újezdeckého chalupníka Břízka syn, truhlář vyučený, z Vídně, poplašil holku, že spát nemohla. Truhlář Václav Břízek byl hoch až tuze k světu, když se v neděli vystrojil, byl zcela jinačí než ostatní kamarádi; ale všedního dne hleděl si doma řemesla, nebo, bylo-li třeba, pomáhal staršímu bratrovi v poli. Tak se s Bárú do sebe zahleděli, že brzy byli ostat-nímu světu ztraceni. Bárú skrývala lásku svoji, jak jen dovedla, ale Morák měl uši zaječí; rámusil až běda, proklínal, ale nadarmo.

„Kdyby to byl nějaký vejpada,“ **) říkal, „ale vždyť je ten klihožrout učiněná suška!“ Měl jiné oči nežli dcera.

---

*) Spořil.

**) Vejpada od vypadati.

Ale když Morák spozoroval, že Bára bledne, že sukně se jí krátí, zbil ji provazem, že kolik dní vyležela ve stodole ve slámě a sotva se hnouti mohla. Potom na dceru přestal mluvit a nemluvil s ní posud.

Chalupa Břízkova nebyla nejbídnější a Břízek byl hospodář z nejopatrnějších, ale na chalupu byli dva synové a dvě dcery. Syn Prokop byl starší a měl chalupu převzít, jenom co by dostal majetnou nevěstu, aby vyplatil podíl bratrovi a sestřím, každému tisíc jednušek. Morák věděl o všem, ale se starým Břízkem nikdy nejednal; ani když Bářino děcko na konejšce*) zaplakalo, s oujezdeckým chalupníkem nepromluvil a ten se také nepoddal; slyšet dobře, jaké řeči Morák před lidmi provádí. Václav zatím doma dřel, aby nějaký groš ulatoušil, ale šlo to zvolna. Léta zatím ubíhala...

Když Morák od kmotránka Stříhavky vyšel a dlouhými kroky měřil osněženou silnici, pomyslili si: „Pane, s pantátou to ještě není tak zlé, není ještě takový bědák, je pořád ještě jako růže, mně se zdá, že se Málka zmýlila a že se přepočítáme!“ —

Stříhavka hned odpoledne řekl hospodyni Tynysce: „Zítřka se vám, kmotra, vystěhuju!“

„Vystěhujete? A kam, pantáto, snad se nebudete ženit?“

„Pořád stejně veselá, aby vás ta veselost neopouštěla, je to dar od boha. K dceři, k Málce se postěhuju.“

„K Málce — k Morákům že se postěhujete?“

„Sama jste vinna, tuhle o ranní jste prý dceru naplašila, že si letos naříkám a ta nechce teď dát jinak, nežli že musím k nim. Toník tu ráno byl a zítřka pro mne přijede.“

*) Kolébka.

„Spadněte nebesa! No dej vám pán bůh štěstí, ale já bych to nedělala!“ řekla hospodyně a zamyslíla se.

„Proč? proč byste to, kmotra, nedělala?“

„Inu, zkrátka bych to nedělala!“ tišeji, jako z myšlének odpovídala hospodyně.

„Když se mi nebude líbit, přivezou mne zpátky, to mi Toník slíbil.“

„Zpátky už nepřijdete, pantáto!“ řekla hospodyně rozhodně, ale hned dodávala: „Bude se nám tu po vás stýskat; tuze jsme tomu zvykli, že vás tu máme ve světničce. Výminek vám do Třemešnice dodáme, jako byste byl u nás.“

Stříhavka osaměv, až oslzel; totě vzácnost na světě, aby hospodáři výminkáře neradi ztráceli, i kdyby toho výminku bylo jako zobu stehlíkovi.

Druhého dne před polednem přijel zeť Morák s vozem žebřinovým, do něhož zapřažen byl pár silných krav. Tynysovi naložili všecko zboží výminkářovo a staroch, všecek zakublán, vlezl si do peřin v žebřinách.

„Dej vám pán bůh štěstí!“ volali za ním Tynysovi i kdož ostatní z vůkolních chalup a baráků se sběhli.

„Pán bůh dej a opatruj vás tu všecky!“ odpovídal výminkář plačky. Morák při tom při všem kale nepromluvil; kabousil.

Tak se kmotráněk Stříhavka „jako růže“ stěhoval k dceři do Třemešnice.

Šlo to bídě, za vesnicí byl sněh málo ušlapán a vyjezděn; do křibů*) nemohly kravky vůz vytáhnouti a podolou zarývala se kola do hloubky. Hvízdalo a skřípalo to, jako když pilníkem o křemen brousí.

*) Křib, chřib — vršek.

II.

Morákova chalupa stojí na návsi v řadě chalup a statků ostatních; odděleny jsou zahradami s jabloněmi, hrušemi a slívami, na nichž nasypáno sněhu, mezi nímž třepetají se hnědé suché listy. Abych řekl pravdu, vypadá ta chalupa hodně nepěkně; je všecka tmavší nežli stavení ostatní, zkrátka jako na vystrkově a ne na návsi. Šindelovou střechu má proti stěnám nápadně vysokou a mechem hodně porostlou; tak se zdá, jakoby střecha na stěny tuze tlačila, trámy v nich jsou jako zborceny.

„Což tam nahoře na půdě je stále plno, totě tíže!“ říkávají třemešenští.

Nahoře pod střechou na prkně druhdy bílém jest hnědý nápis: „Dům tento vystavěl s Boží pomocí Léta Páně 1750. Antonín Morák. Pokoj budiž domu tomu i všem, kteří budou přebývati v něm.“ Před chalupou jest podsíň, spočívající na třech dřevěných, hodně vyhnílených sloupech. Na podsíni má Morák vyrovnané otýpky roští a hranice šindele; je toho tolik, že dvě nevelká okna velké světnice sotva vyhlízejí. „Nedej pán bůh, aby tahle chajda jednou chytila, to by si plameny smlsly,“ říkává švec Šourek. Vzadu chalupy jest chlév, vystavěný z drobivého pískovce a za ním stodola. Morák zachmuřené stavení své tuze neprohlíží; teprve když někde zatéká, stará se o správkou.

Do této chalupy přijel o svátku Mladátek výminkář Stříhavka. Morákova dcera Bára pomáhala mu s vozem, a když bačkorami svými stanul na záspi, políbila mu ruku a staroušek pohladil ji po tváři. Tu již chytla jej malá dceruška její za ruku a zulíbavši ji také, zašveholila: „Tak pojdte, dědečku, k nám!“ Výminkář sebrav všecku sílu svoji, pozdvihl dítě a na ústa je políbil.

„Pánbíček tě pozdrav a dej ti všechno dobré, ty moje pravnoučátko!“ pravil a pokřížovav se překročil práh, vstoupil do šeré síně a širokými dveřmi do světnice.

„Dej pán bůh dobré odpoledne!“ pozdravil.

„Dejž to pán bůh, vítám vás, tatínku! No vida, pořád jak chátráte a vy jste zatím stále jako hříbek!“ Těmi slovy uvítala Stríhavku dcera Málka. Byla to pořádná hopstejna, *) suchá a kostnatá, vlasů silně prošedivělých, pouze na maťátko **) stočených, ve tváři vrásčitá, takže zdála se mnohem starší, nežli byla. Na těle měla starý, koží povlečený, do rezava odřený kožíšek k tělu a kalmukovou sukni.

„Tak jak se máš, holka, jak se máš?“ švitořil Stríhavka.

„I to víte, jak se člověk při tom dření může mít; jde to od rána do večera jako v letu. Hřbet a nohy už bolí, ale polevy není. Svlékněte si ty burnusy, tuhle je pověste a pojďte si sednout ke stolu!“

Kmotránek spozoroval, že v kamnech je ticho a po světnici chlad.

„Ten kožíšek si, holka, nechám, jsem už naň zvyklý,“ hovořil.

„Pojďte, ukrojte si u nás chleba, jste beztoho po cestě vyhladovělý; másla nemám, nic nám to nedojí!“ Hospodyně nepověděla, že všechno máslo, jež natluče, třeba ho nebylo teď v zimě mnoho, prodá hořickým hokyním.

Staroušek sedl a ukrojil si, ale přece si v duchu pomyslí, že čekal trochu teplého pokrmu, aby se po cestě zahřál.

Bářina holčička byla mu stále u nohou a prohlížela si starouškovo líce; líbilo se jí tuze, že se tak červe-

*) Vysoká žena.

**) Stočené vlasy nespletené.

nalo, oči že jiskřily a ústa se usmívala. Bylo to děvčátko asi blízko pěti let, ale hodně vyrostlé.

„Tak co ty, čečetko,“ oslovil ji stařeček, „přece mi pověz, jak ti říkají, vždyť jsem tě neviděl od té doby, když jsi byla v peřince?“

„Maminka mi říká Baruška, babička Barča a dědeček Barka umazaná,“ zasmálo se děvče.

„A co myslíš, jak ti bude říkat tenhle nový malý dědeček?“

„Baruško!“

„Ba že, Baruško, má budeš, Baruško!“

Bára stěhovala s tatínkem dědečkovo štáklví*) do světnice; všecko to spolu tahali, Bářino líce plálo jako pivoňky a stékaly po něm stružky potu. Vidouc, jak dědeček s dítětem jejím hovoří, zadívala se na ten milý obrázek a usmívajíc se stála jako zdřevěnělá.

„Nestůj a pospěš, vidíš, že tatínek čeká!“ kázala jí matka a výminkáři dodala: „I vždyť vás to brzy omrzí, přestanete se s tím rozpustilcem mazlit. Dokavad jsem byla na ni dobrá, zkusila jsem, až mne uši brněly, teď mám svatý pokoj!“

Dítě dívalo se na babičku a usmívalo se.

Výminkář, vzav je za bradu, zasmál se: „Babička povídá, že byla dobrá, ale já vím, že je teď leckdy ještě lepší a Barušce podstrčí jablíčko, hrušku nebo namazaný krajíc.“

„Ba ne,“ řeklo dítě klidně a zkoušelo, jak dědečkovo strniště na bradě škrábe.

„Máš krátkou ručku,“ řekl Stříhavka a nechav jídla, posadil si dítě na kolena. „Škrabou, vidíš?“

„Škrabou — jako vohlice!“

---

*) Harampátí.

Dědeček, vzav pak Baruščinu ruku, ukazovákem poškraboval ji po dlani a říkal:

„Vařila myška kašičku
na železném rendlíčku:
tomu dala — tomu dala —
tomu dala — tomu dala —
jenom tomu nedala,
a ten říkal:
„Jak jsem malickéj,
tak na tě povím!“
a běžel, běžel, běžel —
až tuhle zaloktal.“

Baruška zavýskala, jak jí dědeček doběhl rukou až v podpaží a tam polehtal.

„To jsi ještě neslyšela?“ ptal se.

„Ba ne, já jen umím: enyky denyky, nemastný knedlíky, hopsa kopsa ven!“ odšvitořilo děvče.

„No dobře, ale počkej!“ pravil zase výminkář a bera jeden prst Baruščin po druhém, říkal:

„To je táta,
to je máma,
to je dědek,
to je bába —
to je vnouček,
malej klouček.“

Ani to neumíš?“

„Nic neumím, jenom ty enyky denyky,“ odvětila Baruška.

„No no, však budeš brzy umět. Pohádky jsi také neslyšela? Tu o kohoutkovi a slepičce, nebo o Smolíčkovi, o perníkové chaloupce, o bratříčkovi a sestřičce?“

„A že vy tohle všechno umíte?“ udiveno ptalo se dítě a veliké modré oči široce rozevřelo.

„Umím a umím toho ještě více; budeš-li hodna a budeš-li velikého dědečka, babičku, maminku a mne mít ráda, všechno ti vypoovídám a všemu tě naučím!“

Dědečkovy krámy byly sneseny a Bára počala je u prázdné stěny rozestavovati. Baruška sešourala se dědečkovi s klína a běžela k matce.

„Maminko, to bude pohádek! O perníkové chaloupce, o kohoutkovi a slepičce!“

„Kdo bude povídat?“ jako nevědouc ptala se matka.

„Kdo by povídal? Dědeček bude povídat, ten jich umí, povídal, a všemu mne naučí — to je táta, to je máma — tomu dala — tomu dala!“

„No ty jsi pěkná pohádkářka!“ zasmála se Bára hlasitě. Již ani nepamatovala, kdy by se byla tak zasmála.

Hospodyně Moráková zatápěla. Venku se smrákalo a ve světnici bylo temno; to dělaly otýpky na podsíni a trámy ve stropě i ve stěnách, nabarvené telecí krví.

„Báro teď toho nech, zítra je také den; krávy už budou mít hlad, uchystej pití!“ kázala Moračka.

Baruška již zas byla dědečkovi na klíně.

„Počkej, dítě, máme dnes Mladátek, něco ti povím, ale dříve jdi trochu dolů; zapálím si, už se mi potom stýská!“ A vytáhnuv ze spodní kapsy kožíšku svoji dřevěnku a tabák, nacpal si a zapálil. Zase si s takovou chutí zabafal, až se holčice rozesmála.

„To to bafá, dědečku, jako když jede mašina!“ volala a hrála si se trapečky, jež visely na vyřezávaném troubeli.

Výminkář se usmál a vesele pokývnul. „Tak, teď si sedni vedle mne a poslouchej!“ I vypravoval dítěti o Mladátkách, jak je Herodes král dal pobíjeti a jak Ježíšek s matkou a Josefem utíkali do Egypta, jak jeli na oslátku a co zkusili.

„A máš-li pak Betlem?“ ptal se, když dopovídal.
„Betlem? Na řece je Betlem!“ odpověděla Baruška.

„Na řece? Inu, inu, ti křaplaví panáci a stromky z ledu u kraje řeky jsou jako Betlem, také jsme tomu tak říkali, ale opravdovský Betlem!“

„Opravdovský nemám!“

„Počkej, snad mám ještě v truhle nějakého pastýře a ovečku; dokud holky bývaly mladé, stavěli jsme o vánocích Betlem a zůstal na polici až do hromnic. Býval hezký a veliký, o štědrém dni a o třech králích hořela u něho lampička. Snad tam nějaký ten darák *) bude, alespoň jsem je uložil!“

„A kdy půjdete do truhly, dědečku?“

„Až to bude trochu v pořádku, až budeme smět krámovat.“

Hospodyně rozsvítila louč a zastrčila ji do vysokého dřevěného svícnu. Světlo plamene šlehajíc tvořilo po stěnách stíny všelijaké. Dědeček rozhlížel se po světnici. U dveří byla otevřená police, u druhé stěny tmavá skříň, pak žlutá lavice kolem stolu, dvě postele vystlané, na zdi svaté obrázky na skle malované, temně natřený rábek, **) rohatina s květovanými talíři a misami, černá kamna kachlová, za nimi velká chlebová pec, kolem nich lavice, na ní dřez a konev, pod ní dva velké škopky do chlěva.

Hospodyně seděla na malém špalíku v koutku u prsku. ***) Ze stodoly bylo slyšeti tlukot ruční rezačky; hospodář chystal kravám potravy. Po chvíli také on vešel do světnice; když vdýchnul tabákový kouř, odplivnul, ale neříkal nic. Měl vlněnou, černě a červeně čtvercovanou kazajku a beranici nechal na hlavě. Dýchal si do rukou a po chvílce nahříval je nad kamny.

*) Kdo dává dar.

**) Polička na stěně.

***) Otvor do kamen, zavřený dvířky.

„Totě mráz, až zub na zub dopadá,“ zahovořil.

„A nemohl bys, Toníčku, řezat v rukavicích? Když já jsem řezával, míval jsem staré palcové rukavice,“ vlídně pravil dědeček.

„Což o to, řezat by to šlo, ale v rukavicích aby člověk chodil do bálu a ne řezat řezanku, toť by toho nařezal!“

Hospodyně vyjekla, jakoby se chtěla dáti do smíchu, ale nesmála se. Pak bylo ve světnici ticho. Baruška, sedíc vedle malého dědečka, opřela si oň hlavu a dřímala; když byl veliký dědeček ve světnici, bála se promluvit.

Bára ještě očistila chlév, podestýlala a nasýpala do žlabu řezanky. Když také ona přišla do světnice, hospodář rozsvítil lampičku, postavil ji na stůl a hospodyně chystala večeři. Do velké mísy na stole nalila kysela, do druhé vysypala brambory a celá rodina zasedla kolem stolu. Baruška dostala svou dřevěnou mísku s kyselem a Bára jí oloupala tři brambory. Než se dědeček dal do jídla, počal se hlasitě modliti: „Oči všech k tobě důvěrně hledí, hospodine, ty jim dáváš pokrm a nápoj, v čas příhodný otvíráš ruku svou a nasycuješ všeliké zvíře. Amen. Otče náš a zdrávas. Hospodine, pane bože otče nebeský, požehnej nám těchto svých darů, kterých budeme z štědrosti tvé přijímat, pro Ježíše Krista, pána našeho. Amen.“

„Vy máte dlouhou modlitbu,“ divně se usmívaje řekl hospodář, „my děláme jen kříž před jídlem a po něm. Když člověk celý den dře, pán bůh i to jídlo požehná a jednomu chutná!“

„Jsem tomu navyklý již z domů, nebožtík otec sám nás modlitbám těm naučil, Málka to dojista již z domova zapoměla,“ trpčeji řekl výminkář a dal se do jídla. Oloupal si brambor a příkusoval ke kyselu.

„Máte letos tuze dobré bandory, rozvářejí se a jsou moučnaté,“ pochvaloval, ale nikdo neodpověděl.

Stříhavku cestou i v peřinách zamrazilo, proto s radostí teplé jídlo uvítal a s chutí se do něho pustil; ale přestal, dokud v míse ještě zbývalo. Hospodář vstává od stolu, pravil ženě: „Musíš pro podruhé vařit víc, dneska jsem se nedojedl.“

„Vařila jsem víc, budu vařit ještě víc,“ hospodyně nevrle odpověděla; „máš-li ještě hlad, dojez chlebem.“

„Taky že dojím!“ zlostně řekl Morák a ukrojiv si krajíc, sedl ke kamnům.

„Báro, ustel dědečkovi v komoře! Chodíme hned po večeri spat; kdož by pálil olej, je beztoho dražší než hofmanské kapky,“ hovořila Moračka.

Při té řeči u kamen umývala a třebaže se neobrátila, věděla dobře, že slova její doletí tam, kam mířila. Dědeček měl tisíc chutí ještě si nacpati, ale musil si ji nechat zajíti.

„Tak vám dej pán bůh dobrou noc, a ty maličká, mi dej hubičku, aby se mi pěkně spalo!“ řekl srdečně a odešel za Bárrou do komory.

V komoře bylo chladno a plno zápachů všelijakých: po másle, sýru, ovoci čerstvém i suchém. Když Bára odestlala, sedl si dědeček na postel a zouval bačkory. Plný, stříbrný měsíc sypal malým oknem bílou záři svoji a osvěcoval komůrku, v níž kromě postele stála velká spížní almara, truhla, soudky, škopíky a moučnice; nebylo tu pořádně hnutí. Bára stála chvíli mlčky a zírala na starce; potom klesla mu kolem krku a zaplakala hlasitě.

„No, no, holka, neber si to své neštěstí tak tuze k srdci; dá pán bůh, že se brzy dočkáš lepších časů.“

„U nás lepších časů nebude, dědečku,“ vzlykala, „ale vás mi samo nebe poslalo pro to dítě ubohé. Je odstrkováno, zkusí všeho a já pro samou lopotu ani

k němu skoro nemohu. Vy se ho ujmete, vidíte, dědečku, je jako siroteček. Nebe tady mít nebudete, to vám zrovna řeknu, třebaže jsou to moji rodiče; ale pro boha vás prosím, abyste pro nás něco snesl. Věřte mi, kolikrát chtěla jsem utéci, vždyť by se mi ve službě hůře nevedlo, neslyšela bych tolik vyčítavých řečí a to dítě by také nebylo více odstrkováno, ale zase si vzpomenu, že to jsou přece jenom rodiče. Ó dědečku, bojím se každého dne — u nás bude hůře a hůře!“

Výminkář objav Báru pravil vřele: „Jdi už, holka, jdi, aby nebylo zle. Měj svatou trpělivost a tatínkovi i mamince dělej, co jim na očích vidíš, vždyť oni se přece obměkčí.“

„Dej vám pán bůh dobrou noc!“ Bára políbivši dědečkovi ruku, z komory odešla.

„No, vyfňukala jsi se?“ přivítala ji matka. Bára neodpověděla a chystala lože pro sebe a pro Barušku.

Za krátko potom byla Moráková chalupa úplně tmava; ve všech ostatních ještě svítily, jenom ona krčila se pod vysokou střechou čmurna a bez života, jakoby z ní lidé byli utekli . . .

III.

Dědeček Stříhavka dobře si prorokoval, že se mu po výminku zasteskne. Nejvíce vzpomínal ráno a v noci: ráno, když se v komoře ve studených, za tuhých mrazů jíním lehce omžených peřinách probudil, myslil na svá kamínka, jak by si pěkně zatopil, snídání uvařil, potom usadil se při nich na lavičku a vesele si zabafčil; večer, když sotva lžící odložil a musil do komory, opět do těch ledových peřin, ve kterých zdlouha se zahříval a nemohl si poseděti na oblíbeném místě u kamen a dokonati denní práce kuřácké. Ani dlouhých nocí přespati nemohl; dokud ponocný Lasička neodhvízdal desáté,

neměl o spaní ani potuchy a k ránu, ještě se ani nerozšeřovalo, již vyspalý zíral do tmy. Když se tak na lůžku převaloval, stará hlava mnoho mu vzpomínala a přemýšlela. O celém svém životě rozjímal a na nebožku ženu svoji tuze vzpomínal. Vídával v duchu, jak na chalupě své hospodařil, jak děti kolem něho dováděly a jak bývalo veselo, když večer všichni kolem stolu zasedli a povídali; Málka sedávala vedle něho a nejraději něco nahlas předčítala. Jak se ta holka změnila, jak se jen tomu hospodářství přiučila tak důkladně, proč stal se z ní takový kabous? Muž, jenom on ji tomu přiučil, že zapomněla na všechno a sloužila jenom té mamoně. Také o Báře rozjímal a kolikráte rozvažoval, neměl-li by sám na starého Břízka dojíti, aby tu smutnou historii přece hleděl skoncovati, nad tím dítětem aby se alespoň smíloval, ale vždycky jej odrazilo, jakže by mohl vyjednávat, když ani pořádně neví, jak a co mezi sebou mají, a potom si pomyslí: „Co udělá Břízek pro tu holčici, vždyt jí ani snad nezná, neví, co v té čipeře vězí.“

Baruška byla příčinou, že za dne dědečkovi čas rychleji ubíhal. Byli stále u sebe a pořáde měli co povídati; Baruška pohádky jenjen hltala a brzy je sama vypravovala. Jen jejich hovor bylo slyšeti po světnici, jiní nemluvili. Betlem již z truhly vybrali, a ovečky, pastýři nesoucí beránky a selky s nůšemi plnými štědrovnic, jesličky i tři králové, jeden jako uhel černý, stáli srovnáni v mechu za oknem. V celé jizbě bylo tím Betlemem veseleji; Baruška každý obrázek mnohokrát prohlížela, s králi a pastýři jako se živými mluvila, vyptávala se na věci nejdivnější a dědeček sotva odpovídati stačil. Stalo se, že i hospodář Morák na Betlem se zadíval, ale nepromluvil, nepochválil. Byli s Bárou v stálé práci; u Moráků nikdy na mlat nejdnali, všechno odbyli sami. Klepalo to obyčejně ve

dvou, ledaže hospodyně časem pomohla. Když nemlátili, přetáčeli na sýpce, přerovnávali slámu, štípali dříví — Bára samotná dokázala notný koháč *) rozdělati na drobná topátka — nebo vozil Morák hnůj a Bára nakládala; nežli se s prázdným vozem s pole vrátil, musil druhý býti naložen. Odpočali si věru jenom v noci; dvacet korců polí a tři krávy dají dvěma lidem i v zimě nějaké obsluhy!

Moračka doma kuchtila nebo sedíc při okně na všecky spravovala; dědeček sám divíval se, jaké cáry dovedla ještě slátati tak, že byly k potřebě. Hospodyně užila hovorů dědečkových s Baruškou nejvíce a ráda si na ně zabručela: „Ještě se ta holka ze všeho zblázní, už teď leckdy povídá ze spaní, to bychom pak teprve měli radost!“

Ale výminkář odpovídal s úsměvem: „Mlč, holka, mlč; když jsi byla taková, také jsi ráda poslouchala.“

Asi za tři neděle po výminkářově příjezdu do chalupy zetě Moráka dostal dědeček i Morákovi návštěvu. Mladší dcera dědečkova, Nanka, provdaná Bičišťová, přišla na pobytku. Když šla po záspi, dupala jako kyryсар a když v síni oklepávala botky, zadrnčela všechna okna v chalupě.

„Dej vám pán bůh dobrytro!“ pozdravila, když velké dvéře hřmotně za sebou zabouchla. „Vzácní hosté, vidte,“ hovořila dále, aniž dbala, co jí Morákovi ku pozdravu odvětili, „ale slyšela jsem, že jste si dědečka odvezli. No, pozdrav vás pán bůh, tatínku!“ Při těch slovech tiskla dědečkovi ruku a vedle něho se usadila.

„Povídali jsme si s Bičištěm, že to musí bídne s tatínkem dopadat, když švagr Morák pro něho dojel. Byla bych dávno přišla, ale nic jsme nevěděli — kde pak u nás na Zvlkánce! — až včera překupnice nám to

---

*) Pařez.

přinesla. I povídala jsem: To musím k tatínkovi! Sněhu je sice po kolena, tuze jsem se nařachala,*) ale přece jsem to přebrouzdala. Tak jak se máte, tatínku? Chvála bohu, dobře vypadáte!“ Po těch slovech teprve vstala a šátek si nad čelem urovnávala.

Nanka byla Málky o mnoho statnější: velká byla jako sestra, ale silnějšího těla, kulatějších lící a neměla ještě šedivého vlásku. Byla dobře ustrojena, sukni měla celovlněnou, kožíšek zachovalý a na hlavě žlutý květovaný salup.

Ve světnici byli všichni kromě Báry; Morák na lavici u kamen strouhal louče, Moračka spravovala a dědeček houpal Barušku.

„No, zaplat pán bůh, holka, ještě by to pořád ušlo až na ty nohy, ty pořád studí a v noci jakoby v nich byli mravenci, k ránu jsou pak jako centy!“ odpovídal dědeček a nacpával si. Ve světnici kouřil teď tuze zřídka, viděl, že to domácím není po chuti; ale dnes, když tu byla Nanka, myslil si, že se před ní mračiti nebudou.

„I jen když jsou to jenom nohy, když to není nic horšího, tohle vám zase brzo vyjde. Koupejte je večer v horké vodě se spařenými otrubami. Bičičtě si také loni naříkal na nohy, ale to mu pomohlo. A jak vy se máte, švaříčku a ty, Málko? Ani jsem vám nevyřídila pěkné pozdravení od mého; ale co se ptám, jak se máte, dobře se máte, co pak vám chybí, syna odbytého a Báře bez toho chystáte svatbu.“

„I ba nechystáme, Nanka, a tak hned chystat nebudeme; ať je holka doma, beztoho jsme s tátou udření až běda!“ mrzutě odpověděla Málka a šourala se ze světnice. Ve chvílce přinesla chléb a pobízela: „Ukroj si u nás, bez toho máš hlad; másla ti nedám, nic nám to nedojí!“

---

*) Nabrouzdala.

„U nás je to také takové, člověk nevidí kousek másla po celou zimu. A co ty děláš, holčičko zlatá, samým spěchem jsem na tě zapomněla, máš to u mne schováno!“ obrátila se Nanka k Barušce.

„Dědeček mi vypravuje pohádky,“ odpovědělo děcko.

„Pohádky! To věřím, dědeček jich umí, pamatuju, co se nám jich doma navypravoval.“

„Ba, holka, kolikrát jsem si již vzpomněl, jaké to bývaly milé časy, ale sám jsem si nepomyslel, že ještě teď budu vypravovati, co umím. Věř mi, když vás tak vidím, nepřipadá mi ani, že jste to Málka a Nanka, které mi sedávaly na klíně.“

„A Kátle tu nebyla?“ ptala se Nanka.

„Nebyla, prosím tě, z Borovnice, totě kus cesty; byla u mne na podzim někdy po všech svatých a Petřivý před svátky. Mají se co ohánět, tot' víš, v baráku a hromádka dětí k tomu!“

„I milý tatínku, což myslíte, že je v chalupě lépe? Oč více stržíte za obilí, abyste dal lidem a na daně a máme také čtyři ta cikánata, dá to starostí až běda; nevím často, kde mi hlava stojí, Bičičtě znáte, že si nic tuze nepřipustí.“

„U nás taky není nebe, milá švagrová, je nás také pět ke stolu, krávy nedojí a to zrní málo platí!“ poprvé promluvil Morák.

Dědeček honem v mysli počítal a viděl, že patří do těch pěti.

Tu vešla Bára do světnice; vidouc Bičičtovou, pozdravila vřele: „I vítám vás, tetičko, pozdrav vás pán bůh!“ a tiskla jí ruku.

„Holka, holka, ty čím dále více kveteš! Nedivím se Václavovi, že na tobě oči nechal. Kdy pak nás přece přijdeš pozvat na svatbu? Já mám už na šaty uchy-
stáno, dlouho-li pak to není ušito? Povídala jsem, že o tvé svatbě budu výskat, jak jsem si ještě nezavýskla!“

„Prosím vás, švagrová, s tímhle u nás přestaňte!“ hodně ostře povídal Morák a koutek stáhl se mu daleko do tváře. Dědeček již při Nančině řeči pozoroval, jak zetovi škube zlost nohama.

„Proč se durdíte, švaříčku, pro nevinné slovo, věčně to takhle přece nenecháte!“

„Nechám, dokud je to tak, nechám zbůhdarma jsem si těchto mozolů nenadělal!“ kázal Morák.

„Co jsme se nadřeli a ti by to shtli!“ dodala hospodyně.

„A pro koho jste se dřeli, Málko?“ tázal se výminkář.

„Inu dřeli jsme se, jináče jsme to mysli, a pán bůh jináč dopustil.“

„Co bys to zamlouvala, dcero, dřeli jste se pro Toníka a pro Báru! Toníka jste odbyli a s Bárrou vedete to k divným koncům.“

Při těchto výminkářových slovech Bára vyšla.

Vidíte ji, už jde, však ona ví, že tu má zastance, dobře ho omámila!“ kázala hospodyně.

„Vida, co máš, Málko, najednou řečí, co jsem tu, ještě jsi tolik nepromluvila, ale věř mi, povídá ti to tvůj otec, že mne ta nebohá holka neomámila. Šla ven, protože nemůže našich řečí poslouchat pro lítost a protože ví, že hněv váš by proti ní ještě vzrostl. Je mi jí líto a tohohle drobečka je mi také líto, protože za nic nemůže a je taková čiperka čiperná, vždyť sami vidíte, jak jí jde všecko do hlavy. Ale vy jste rodiče, kdož vám může poroučet, je to vaše dítě, dělejte, jak rozumíte!“ káravě a vroucně hovořil malý dědeček.

„Tak tak, švaříčku, proto nemusí být žádná mrzutost mezi námi,“ dodávala Nanka. „Ale já jsem se usadila, jako bych tu chtěla dočkati soudného dne a na Zvlkánku je přece kousek cesty, mám co do dvou hodin dělat, abych se tam doplahočila. Tak se tu, tatínku,

mějte dobře a nestonejte nám; kdyby se vám někdy zastesklo, nezapomeňte, že máte na Zvlkánce také dceru, která vás má ráda, že tam jsou vnoučata, která také ráda pohádky, vkažte jen po překupnici a Bičiště přijede hned! Tak s pánem bohem a buďte tu hezky zdrávi!“

Střihavka vyprovodil dceru ku dveřím, Morákovi vyšli s ní až na zásep.

„Poslouchejte, švaříčku,“ začala tam Nanka, „co vás to tak najednou napadlo, tatínka odvézt? Víte, my vám dobře rozumíme, myslíte si, že to s ním nebude dlouho trvat a víte, že má ještě asi tři stojky, že vám to všechno ostane. Ale to se mýlíte, švaříčku, my spokojeni nebudeme.“

Morákovi stáhl se koutek dříve nežli promluvil; Moračka dívala se na muže a čekala, co řekne.

„Měli jste tam pantátu tak dlouho a žádná jste si nevšímla,“ vyjekl.

„I vždyť vy, švaříčku, víte, proč jsme si nevšímly, dělaly jsme to jedna k vůli druhé, aby nebyl rámus, od vás největší; ale vy jste tu nejbliž a jdete na to zchytra. Nebylo by to zlé, za trochu bídné služby, za trochu tludenek, vrzavce*) a rymbulice**) všechno sebrati; vím, že tatínek má ještě peřiny, šaty, prádlo, ale nejvíce táhly vás ty tři stojky. Výminek beztoho dostáváte vy, máte dosti na tom a na to ostatní nepočítejte, jsme tři dcery a jdeme stejným dílem. No, opatruj vás tu pán bůh!“ a Nanka odkvapila, že se široké rozseděné sukňe na ní rozklátily.

Morák se ženou stáli chvíli mlčky, starému zle to škubalo koutkem; když odcházeli do síně, propukl:

*) Bramborový nákyp.

**) Dumlíky s bramborami.

„Klapanda! Nahrčí toho zbytečně, vždyť se všichni přepočteme, ono to ještě tak hned nebude!“

Ve světnici sedl zase k loučím, ale přisedal nepokojně, nohama mu to hrálo. Moračka také pobíhala kolem plotny, jakoby měla šídla v nohách. Dědeček, opřen o lavici, zamyšlen zíral oknem, Bára stojíc před policí u „másnice“ stloukala, a Baruška, probírajíc se v dědečkových modlitbách, prohlížela obrázky.

„Poslouchejte, pantáto,“ počal náhle Morák a ještě nepokojněji přisedával, „buďte tak dobrý a o té naší záležitosti s Bárou už nezačínejte!“

Pantáta, obrátiv se napolo, odpověděl klidně: „Nezačal jsem, Toníku. Nanka žertovala a ty jsi hned spustil, jakoby ti mandele odnášeli.“

„No už teda začal nebo nezačal, ale víte, pantáto, my o tom slyšet nemůžeme a mohly by se stát zlé věci. Já vám řekl hned u vás v Hořeňovských, že takové žebrácké sušce učiněné, která mi přijde s tisícovkou v ruce, chalupu, která stojí bratrovi za pět tisíc, nedám. A kdyby se celý svět zbořil, nedám — raději jí na krk tlápnu!“

„Smilujte se, tatínku, pro všecko na světě i na nebi vás prosím, smilujte!“ vykřikla Bára a pláč její pronikal jizbou. Skokem byla u otce na kolenou a nohy mu objímala.

„Jdi, nebo tě —“

„Maminko zlatá, vstaňte, neplačte!“ rozkvílela se Baruška, a přiskočivši k matce, chytla ji kolem krku.

„Naposledy k vám, tatínku a maminko, volám, vždyť jste taky byli mladí“ —

„Neplačte, maminko, neplačte — maminko — maminko —“

Dědeček, vida Báru v prachu před otcem téměř ležící, rozpálenou, všecku rozčilenou, třásl se jako suchá bylina při severáku.

„Jdi, nebo tě kopnu!“ vzkřikl Morák a vstával.

Bára vstala, vypoulenýma očima se rozhlédla po světnici a jako v mrákotách vyšla.

Tak po letech poprvé Morák promluvil s dcerou.

„Dobře jsi jí udělal!“ pravila Moračka, „alespoň dá už pokoj na dobro. Mně, když o tom jen slyším, jde hlava kolem.“

„Ještě vám někde do vody skočí!“ rozechvřen řekl výminkář.

„Ať skočí třeba do horoucí studně, aspoň bude pokoj!“ rozhorleně odvětila hospodyně.

„Málko, Málko, aby tě bůh netrestal!“ smutně káral staroch.

„Ani do toho mluvit nemáte,“ zlostně sotil se Morák a po světnici přecházel, „vy jste takové starosti nezakusil, až na Kátli přišli vám ženiši, že jste sám tak nepočítal!“

„No, hochu, jen se tak nenaparuj, nepřišla ti Málka bez pěkné pomoci a oč měla méně, o to se ti lépe povedla. Kraj světa nenašel bys takové ženy, víš, aby byla celá po tobě, aby ti skládala a šetřila a zrovna jen z toho mamonu živa byla. Ale už jsem ti jednou povídal, pro tohle dítě měl bys to s matkou jeho skoncovat, vždyť je z něho radost, vždyť má všech sedm darů ducha svatého!“

„A kdyby toho umělo jako doktor nebo profesor, co je platno, když se na ně nemohu podívat a když je přece jenom —“

„Mlč!“ vzkřikl dědeček, „to slovo před dítětem reříkej! Vícekráte o tom s vámi mluvit nebudu — jakáž řeč, když nemáte srdce!“ dodal smutně a vyšel ze světnice.

Morák stále ještě přecházel po světnici.

„Celý se třesu, tohle nám byl čert dlužen, kdybych to nedělal proto, že si přece ještě myslím —“

nedořekl, vědět, že mu žena rozumí — „zapráhl bych krávy a byl by tomu zase konec!“ huboval. Teprve po hodně chvíli sedl k hoblíku a počal dále strouhati.

Dědeček stál chvíli na záspi; díval se k obloze, ale neviděl — všecko se s ním točilo a po tváři tekly mu slzy. Padaly na mrazivé kameny . . . Za chvíli potom, když výminkář odešel do komory, lesklo se na záspi několik ledových perel. Jak se do nich zimní slunce opíralo, leskly se jako opravdové; a byly to jenom slzy starých věrných očí . . .

IV.

Výminkář Stríhavka z domu téměř nevycházel, jenom v neděli zašel si do kostela, ale to již jenom na požehnání. Po cestě, ve sněhu udupané, více se šoupal nežli šel, nohy se mu v kolenách nechtěly kloudně ohýbati.

O hromnicích šel také a za ruku vedl si Barušku; neměla toho, chuděra, na sebe mnoho, ale přece byla oděna teple, Bára za letních večerů přešivala na ni svoje staré sukně. Dědeček, opíraje se levicí o hůl, měl hlavu vzhůru, netiskl jí do límce kožichu jako jindy; očka se mu jen kmitala a líce bylo plno úsměvu. Byl pyšen, že vede si vnučku a myslil si, že celá ves dívá se za ním, jak jim to sluší. Kdyby ho byl někdo z Hořeňoves potkal, byl by jistě řekl: „Vida, kmotránek Stríhavka pořád jako růžel!“

V kostele posadil si Barušku vedle sebe do lavice a radostí byl by výskal, když viděl, jak si Baruška rozevřela modlitby, jak ruce nábožně sepjala a rtoma pohybovala, jakoby se modlila, když při požehnání bila se do prsou a místo křížů dělala čáry přes obličej až na prsa. Když pak šli spolu z kostela, bylo dítě samá otázka po všem, co v kostele vidělo: co měl pan farář

na sobě, co říkal a co lidé odpovídali, nač tam hráli, do čeho všickni u dveří sahalí a co jiných otázek. Věru, dědečkovi se ani do té zamračené chaty nechtělo, venku bylo tak pěkně, obloha modrá jako pomněnky, slunko plno záře, třebaže bez tepla, sníh jen svítil; jenom kdyby byl nebyl tak rozmrazen a Barušce také prokvétaly tváře do modra.

Když vstoupil do světnice, seděla hospodyně na špalíku u prsku a hospodář na lavičce u kamen. Ruce měl vzadu na kachlech, nohy skřížené a tupě zíral do okna. Na příchozí nikdo se nepodíval.

„To jsme se pěkně pomodlili,“ povídal Stríhavka; „Baruška říkala na knížkách, až se lidé na ni dívali, zrovna jakoby už byla vyšla ze školy.“ Nikdo neodpověděl.

„Kde je maminka, babičko?“

Babička, majíc hlavu ve dlaních, šklubla sebou, jakoby se byla lekla, ale mlčela. Dítě již nepromluvílo; svléklo nedělní šaty, obléklo všední sukýnku i jupičku, dědeček zul si boty, natáhl bačkory a sedli spolu na lavici. Baruška položila si hlavu dědečkovi na prsa, stařec ji objal a dítě za chvíli spalo. Zimní vzduch ji omámil a hodně vykřehla — pomyslíl si dědeček — takovým dětem je to zdravé.

Ve světnici bylo ticho hrobové, jenom Baruška někdy hlasitěji vydychla. Zvenčí bylo slyšeti kroky, hlasitý hovor i smích, a to ticho zde bylo pak tím smutnější. Tak bylo až do večera, potom hospodář vstal a mlčky vyšel do chléva; hospodyně zatápěla a připravovala večeři, ale nerozsvěcela; světlo, vyšlehující skulinami plotny a dvířkami u prsku, ozařovalo jí hrnky.

„Málko, kde je Bára?“ ptal se jí dědeček vlídně a měkce.

Hospodyně povznesla hlavy a dědeček i při tom bídném světle viděl, jak ruce křečovitě sevřela. Trochu mlčela — přemáhala se a když promluvila, byla slova její polohlasitá, ale srčela, jako když tupá kosa seká do tvrdých stvolů jetelových.

„Kde je — hledejte ji — nejspíše se válí někde na půdě ve slámě. Umučený Ježíši a bolestná panenka Maria, co to na nás dopouštíte!“ A hospodyně vjela si rukou do vlasů, jako by si je rázem chtěla vyrvat.

„Už to tu máme po druhé — kdež bychom si byli pomyslili! Proto ona ondyno tak žadonila — dítě proklaté!“ Klouby zapraskaly, jak Moračka nad hlavou rukama zalomila.

Zase bylo ticho, jen v kamnech praskalo a Baruška pochrupávala. Výminkáře, ačkoliv seděl v kožíšku, roztrásla zima; dáseň se mu trásla jako v zimnici.

„Co ta holka jen myslí, vždyť přece tolik zakouší! Proto ona říkala, že tu bude čím dále tím hůře. Co s ní asi dělal? A já tak nešťastně ušel, když jsem jí snad mohl pomoci! Jenom když Baruška nebyla doma, že to všecko neviděla. Václav kromě stesku neví o ničem, necítí, co milá jeho pro něho trpí; do smrti jí toho všeho nenahradí!“ myslil si výminkář.

Hrozný to byl večer! Bára nepřišla a hospodář s hospodyní seděli mračivi, s obličejí jako z ledu. Dědečkovi sousta v ústech rostla, každé, než polkl, dlouho mutlal, ačkoliv necítil, že má kávu hořkou a neviděl, co v ní plove černých kousků zrněk.

Po večeři povídal Barušce, jež z jednoho na druhého pohlížela, ale promluvití se bála: „Baruško, víš co, pojď dnes se mnou spat, utečeme mamince za to, že si v chlévě nepospíšila. Budu ti vypravovat novou pohádku, počkej, o zámku na kuří noze! řekl jí dědeček, pomodliv se zticha po večeři. Nahlas nemodlil se od prvního večera.

„Ale já bych radši počkala na maminku, neviděla jsem jí od oběda!“ odpověděla holčička.

„Jen jdi, ať mě nezlobíš!“ obroukla se na ni babička. Potom Baruška šla. Dnes poprvé odestýlal si dědeček u Moráků sám, jindy vždycky Bára nebo hospodyně odestlaly.

„Abys zůstala v šatech, Baruško,“ pravil děvčeti, „tady je větší zima než ve světnici a stěna studí.“ A vzav dítě uložil je do koutka.

„Honem, honem, dědečku, pojďte ke mně, je tu zima, ať se ohřejeme jako s maminkou!“

„Už jsem u tebe, už!“ volal dědeček, „a teď se budeme spolu modlit.“

Pak zněla tmavou komorou řada modliteb, proslovených rtíkem dětským i promodralým retem starcovým.

Modlili se: otčenáš, zdrávas, věřím v boha, desatero, anděle boží, zdrávas královno, otčenáš za tatínka a za maminku, aby jim dal pán bůh zdraví, požehnání a po smrti radost věčnou, otče náš za dědečka a za babičku, za dar osvícení ducha svatého, k sv. Florianu, andělu strážci a k sv. Janu Nepomuckému, aby nás pán bůh chránil od ohně, otčenáš, aby nás pán bůh chránil od moru, hladu a války a otčenáš za duše v očistci. Této řadě modliteb naučil se dědeček v rodné chalupě a teď jim učil pravnouče svoje. Za tatínka se Baruška ve velké světnici modliti nesměla, tady poprvé jí to dědeček napověděl, třebaže Baruška tatínka svého viděla jen jednou v poli, a to ještě na krátko.

Při modlitbách se děvčátko zahřálo a teď veseleji se zachrulo.

„Tak teď tu pohádku, dědečku!“ žadonilo.

„Hnedle, беруško, jenom co se domodlím.“

Dítě stařečka nevyrušovalo; až když udělal kříž, ptalo se: „Co jste se ještě modlil, dědečku?“

„Za nebožku babičku, za svého tatínka a maminku, za šťastnou hodinku smrti, pak aby mi pán bůh věčnou slávu dáti ráčil.“

„Tak teď tu pohádku, dědečku!“

Dědeček počal vypravovati pohádku o podzemním zámku, který otáčel se na kuří noze. Baruška poslouchala, poslouchala a očka se jí zvolna zavírala. Když byl dědeček asi v polovici pohádky, vnučka spala; staroušek povídal však dále, stále tišeji a tišeji, až nadobro umlknul.

Pak znova udělal kříž a zase se modlil. Volal tam k té modré obloze, na níž plovat krásný měsíc a jiskřily hvězdy, za velkou vnučku svoji — Báru. Modlil se za štěstí tomuto zachmuřenému domu, ve kterém chodí lidé tupě vedle sebe a vlídného slova nepromluví. Modlil se za dar ducha svatého, aby v těch zlých dnech nabyt moudré rady.

Po modlitbě zíral do okna, které krásně květovalo, a stále přemýšlel. Když v domě všecko umlкло, zpolehoučka vstal, aby dítě nevzbudil, navlékl bačkory, oblékl kožich a tichounce vyšel z komory. Na síni hmatal po trámech ve stěně, až nahmatal dřevěné schody na půdu. Zvolna otvíral dvířka, bál se, že vrznou, ale otevřela se beze zvuku; pak vstoupal vzhůru. Když některé prkénko zachruplo, zastavil se a poslouchal.

Ještě u Moráků na půdě nebyl, teď v černé noci vylezl tam jako zloděj ponejprv; po pravé i po levé ruce nahmatal hromady slámy — postoupil krok v před — před sebou měl opět slámu, ale stál v úzké uličce. Nezakrytou částí okénka v průčelí chalupy pronikal až sem úzký pruh měsíčního světla.

Výminkář stál a poslouchal — ticho tu bylo hluboké, ani stéblo se nehnuło.

„Báro!“ více šeptem než hlasem volal výminkář.
Ticho.

Stařec postoupil do uličky o dva kroky v pravo a zase tak volal:

„Báro — jsi tu?“

„Tady jsem, dědečku,“ ozval se slabý Bářin hlas a sláma zašustěla.

„Kde jsi, holka, kde?“ a výminkář pravou rukou hmatal po slámě, až dotekl se teplé ruky vztýčené. Stiskl ji vřele a podržel ji. Skloniv se, nahmatal Bářinu hlavu a usedl při ní. Hladil ubožačku po hustých, měkkých vlasech, hladil ji po tvářích, jež pálily.

„Jak se vám, dědečku, odměním, že mne tak máte v lásce!“ polohlasně mluvila Bára a zaškytla.

„Neplač, uslyšeli by nás — holka nešťastná!“

„Pověděli vám všechno, vidíte? Poslouchala také Baruška?“

„Spala, mráz ji venku omámil, usnula jako cvalík!“

„Dědečku, prosím vás, nehněvejte se na mne!“ kvílela Bára a starou ruku tiskla ke rtům. „Máme se tolik rádi!“

„Silné jest jako smrt milování!“ šeptem pravil si dědeček. „Že jsi se mi nesvěřila, snad bych ten rámus byl přece nějak předešel.“

„Byl to, dědečku, soudný den; ničeho jsem se nenadála, myla jsem jako jindy, tatínek seděl u kamen a mračil se, jak se mračívá. Najednou vstal, oči mu svítily a zuby zavržaly. — Ani maminka hned nevěděla, co se stalo, až z výkřiků tatínkových vyrozuměla.“

„Bil tě?“ ptal se dědeček a na otázce bylo patrné, že chvěje se před odpovědí.

„Tuhle sáhněte!“ řekla Bára a položila starci ruku na svá záda; nahmatal pružinu jako provaz.

„Jsem zkrvavena, dědečku, jsou to velké bolesti; ještě tady ve slámě to tak necítím. Zprvu jsem stála

tiše a trpěla, ale pak jsem se bolestí svíjela po zemi a odlezla jsem jako pes. Je to můj otec, dědečku, ale bůh mu odpusť, ta mamona snad není přece všechno!“

„Co by tomu říkal Václav? Nevím, nevím, nahradí-li ti kdy, co pro něho zkoušíš!“

„Co má počít? Dře doma, vydělává, skládá — už jsme si povídali, že by snad přece bylo lépe, abychom se vzali chudobni, aby jenom řemeslo prováděl, ale mám naše lidi přece ještě ráda a pak nejsem ani plnoletá.“

„Spala jsi prve?“

„Dřímala jsem trochu a bolesti už tak necítím; snad mi to brzy splaskne a budu moci do práce.“

„Ale budeš teď mít život — nebe tě potěš, holka. Nevím, nevím, vydržím-li to, abych na všechno se díval.“

„Co by si počala Baruška? Jak pak chudinka usnula?“

„Spí dnes se mnou, usnula při pohádce.“

„Jste jí otcem i matkou, dědečku, jen kdybych vám to trošku mohla odplatit.“

„Teď pěkně spi, snad se to přece nějak vyrovná, nikdy slunce nezašlo, aby zase nevyšlo; musím dolů, kdyby se Baruška zbudila, nevěděla by úzkostí, co počít. Opatruj tě pán bůh a anděl strážce, dobrou noc!“

„Dobrou noc, dědečku, celá jsem okřála, že jste přišel.“

Jak se dědeček přišoural, tak opět šťastně sešel, ale byla to perná cesta; nepamatoval, že by takové byl kdy dělal.

Když opět u Barušky ulehl, nemohl dlouho ještě usnouti; vzpomněl si na nebožku stařenku, co že by říkala, kdyby viděla, jakých má ještě teď, blízko před hrobem, starostí, jak se to v té jejich rodině divně vyvedlo. Na výminkářskou jizbu teď již málo vzpomínal

a když mu přece napadlo, v jakém tam žil míru a pokoji, hned si řekl, tady že je ho více potřeba, tam že byl již na polovic mrtev, tady však že opět žije — třebaže v samém zármutku.

Ponocný Lasička hvízdal již jedenáctou a dědeček stále ještě starou hlavu svou myšlénkami trápil . . .

Ráno hned po snídání se výminkář ustrojil, vzal hůl a povídal hospodyni: „Podívám se do Vrchoviny, mám tam starého kamaráda Šorejsa, vždyť ho znáš; rád bych ho ještě viděl, beztoho je to naposled.“

„A dojdete tam?“ pravila Málka dosti vlídně; kdykoliv otec mluvil o svých blízkých koncích, byla vlídnější.

„Nějak dolezu, cesty jsou dobré a sluníčko má jasnou cestu.“

Překlusav ves, nedal se stařeček k Vrchovině, ale zamířil k Újezdu. Šel k Břízkům, chtěl promluvit s mladým i se starým; viděl, že se nikdo těch mladých lidí neujímá a u Moráků že je pořád jako před potopou.

U filiálního kostelíka svatojanského si výminkář nábožně povzdechnul, aby to dobře dopadlo, a vcházel na pustou návěs. Pod sněhovými příkrovy na střeších šindelových i doškových stály statky i chalupy němě, jakoby se zimou krčily k zemi, ale z komínů jejich plynul řídký, bělavý kouř k čistému nebi.

Starý Břízek stál právě před svou chalupou a pokuřoval. Byl to nevelký, zavalitý sedláček; lehkou čepici měl v týle, bělavé vlasy hodně do čela, tváře již vrásčité, bradu trochu vyčouhlou a ústa zapadlá, protože mu všechny přední zuby scházely. Dýmčičku držel si v levé ruce a jen rtoma lehce pobafoval. Ohně měl v sobě patrně ještě hodně, stál v nejtuzším mrazu jenom tak v rozhalené vestě, podvázaných koženkách a pantoflích, uříznutých z bot; měl je obuty jenom na bosu.

Výminkář poznal jej hned, třebaže dávno ho neviděl a Břízek za tu dobu notně sestaral. Břízek byl znám jako divný rozumář a nábožný člověk; v třemešnickém kostele konal vždycky o bílé sobotě odpoledne zvláštní pobožnost, která stála za to, a proto byl kostel vždycky natlačen. Domácí literáci mu toho nepřáli a proto bylo se mu spokojiti jen tou slávou jedinou, ledaže o mši v kostele filialním mohl si rázně zazpívat.

„Pán bůh dobrytro!“ pozdravil ho Stríhavka a zastavil se.

„Dobrytro, dobrytro,“ klidně odpověděl Břízek a pobafuje dále, jenom čepici trochu k uchu sesmeknul.

„Jdu zrovna k vám a vy mě už snad ani neznáte?“

„I znám, znám všechny lidi na míli cesty kolem dokola, konečně až na tu drobotinu, kdož by se v tom vyznal.“

„Rád bych s vámi, kmotře, trochu porozprávěl, ale víte, abychom byli sami,“ hovořil dědeček.

„Sami —“ odpověděl Břízek a silněji zabafl, „no, to konečně půjdeme do synovy dílny, hoch ať trochu odejde. Tedy pojdte dál, pantáto!“

Při tom zabafnutí sáhl si stařeček Stríhavka na kapsu, má-li tam svoji dřevěnku, která chudák teď stále odpočívala.

Když dvorkem vešli do malého přístavku, kde byla truhlářská dílna, spatřil dědeček mladého, vytáhlého človíčka, velkých modrých očí, spocených vlasů a s bledými knírky pod nosem.

„To je tedy Bářin Václav, Baruška má oči po něm,“ pomyslí si stařec a hlasitě pravil: „Pomoz pán bůh, hochu, jsem výminkář Stríhavka, Bářin dědeček.“

Václav trochu zčervenal a odloživ hoblík, podával starci ruku; z očí bylo mu viděti, že jej vidí tuze rád.

„Trochu počkáš, Václave, jdi zatím do světnice,“ řekl starý Břízek.

„Ale víte, pantáto, nechme hochu tady, jsem rád, že se to tak trefilo; víte, abych zrovna řekl“ — a dědeček usadil se na lavici — „jdu sem k vůli Báře. Pro smilování boží vás, lidičky, prosím, veďte to ke konci, tam u nás je dopuštění boží!“

Chalupník stál proti výminkáři, pobafoval a pravicí hladil si vlasy nad čelem.

„Co mám vést ke konci, pantáto?“ ptal se udiven.

„Abych zkrátka řekl, dělejte, ať je svatba!“

„Svatba?“ zachechtnul se starý, „dělejte, ať je svatba, když být nemůže. S lidmi marnými nesedám a s pokrytci ve spolek nevcházím, zpíval už nábožný žalmista svatý David!“ Břízek mluvil polohlasitě, ale v řeči jeho byl přízvuk, jaký slyšíme u starých špatných kazatelův.

„Nevíte, co se u nás děje, pantáto, máte srdce v těle, kdybyste viděl —“

„Slyšel jsem, že pro tu holčici,“ chalupník chladněji odvětil.

„A teď prý bude druhé, věřte mi, Bára je mučednice; Václave, trest boží na vás, jestli jednou neodplatíte, co ta holka pro vás zkouší!“

„Druhé?“ polohlasem řekl Břízek a zadíval se na Václava.

„Tatínku, pro všechno na světě vás prosím, nějak se nad námi smilujte!“ volal Václav, lomě rukama.

„Smilujte se — proč bych se konečně nesmiloval? Ale co chce Morák? Patnácte set a tisíc aby zůstali dlužni; ale já mám jen tisíc, ty máš dvě stovky, to máme dvanáct set a jsme hotovi.“

„Pantáto, přidejte, pro tu Barušku chudinku přidejte! Kdybyste vy to dítě znal — oči má tuhle po tatínkovi a ten je má po vás, dar ducha svatého má, že by pohledal, paměť k neuvěření —“

„Inu, kdyby měla paměť jako kardinál Mezofanti, a ten prý uměl všechny jazyky, co jich je na zemi, co mám přidat? Přidám-li jednušku, jsou to při třech dětech — ať Prokopa tedy nepočítám — tři jednušky, přidám-li tři sta, jest to na syna a dcery devět set — pantáto, kde bych to vzal?“

Dědeček mlčel; hleděl do prázdna a slzy vyhrkly mu na tváře.

„Včera v noci jsem u ní byl — ležela na slámě na půdě — zbědovaná, zkrvavená — a to dítě měl jsem pak u sebe — modlil jsem se o pomoc a radu — —“

„Dítka, poslouchejte rodičův ve všem; nebo to jest dobře libé Pánu. Otcové, nepopouzejte k hněvivosti dítek svých, aby sobě nezoufaly — stojí v epístole svatého Pavla.“

„Pravda, pravda, pantáto, a vám toho také kousek patří; ale nebožtík vikář Petera, vy ho budete dobře pamatovat, tuze často říkával: Nezatvrzujte srdcí svých! napsal svatý Pavel,“ odvětil výminkář.

„Ale vždyť konečně vidíte a slyšíte, že pomoci nemohu. Když mají Morákovci radši chalupu nežli dceru —“ Chalupník pobafuje rychleji, přecházel ode dveří ke stěně a zíral k zemi.

Dědeček seděl skloněn a levicí tiskl čelo do dlaně — všecek se chvěl a žal škubal mu lícem; náhle sáhnul do kapsy, vytáhl zavírák, roztáhl na sobě kožich a řízl do švu podšívky. Pak strčil ruku pod podšívku, několikrát tam škubnul a vytáhl složený papír; rychle jej rozbalil a vysázel tři stovky na lavici.

„Tu máte ty tři stovky, Václave, a bůh vám je požehnej; měl jsem je uchystané pro konec života, ale vždyť to snad nějak protluku, tři děti mne přece uživí a po smrti jaká sláva — na suchu mne nenechají! Nosil jsem tohle už dlouho v hlavě, ale myslíval jsem

si: Jak pak, kdyby ti nebe dalo ještě nějaký rok života, co si počneš? Teď si však myslím: Co na tobě záleží — tuhle jsou děti! a pro ty děti dávám, co mám!“ Dědeček slze mluvil sípavě a ruce se mu třásly.

Břízek dívaje se udiveně na starce, kouřiti zapomněl a oči měl přivřeny. Pak bylo ve světnici ticho.

„Tak, tak, pantáto,“ zase chladně začal Břízek, „je vidět, že tu chášku všecku máte rád, ale radím vám, schovejte vy si ty tři stovky a nespolehejte na děti; je vám už hodně, skoro byste to mohl znát! Dokud je to malé, lísa se to k člověku a jednoho div by nesnědly, když je to starší, mrzí je, že jíte, chodíte, dýcháte a nejradši jsou, když vás konečně vynášejí ze stavení. Povídám, nechte si ty tři stovky, ať neumřete hlady. Václav ať dělá, až to vydělá; bude to konečně několik roků trvat, ale když dělají drahoty, ať čekají!“

„Pro boha věčného vás prosím, povězte mi, jací jste to lidé! Vždyť ve vás není v žádném trochu lásky, smilování. Nevím ani — zdá se mi to, či je to pravda, ale jednám stále s lidmi a ti nemají srdce!“ zvolal dědeček a na hlase bylo mu znáti, jaký žal jej dusí.

„Zaplat vám bůh, dědečku, co pro nás děláte!“ zvolal Václav. „Jen buďte bez starosti o živobytí, teď tu budu já s Bárou a nezapomeneme nikdy na to vaše srdce!“ a starce objímal.

„No, jenom aby vám to bylo požehnáno! A vy, kmotře, teď je tu patnáct set, teď přijďte k nám a promluvte se zetěm; ale prosím vás oba pro všecko, ani jeden ani druhý ať nezjevíte, že je to ode mne. Slyšíš, Václave, Bára nesmí o tom zvědět slovíčka, mohlo by to všecko ještě zle dopadnout. Stríhavka nikdy nehlával, ale teď vás musí navádět ke lži: říkejte, že je to Václavův ušetřený kapitálek.“

„Tak, tak, teď mám konečně jít k Morákovi!“ trochu jedovatě řekl Břízek a strčiv ruce do kapsy,

rychle bafal, „a co pak, začne-li dělat drahoty dále? Víte, pantáto, taková pejcha je mi protivna jako nosu pepř, to jsem hotov krátce jako Bismark.“

„No, něco, kmotře, snesete a když vám bude nejhůře, vzpomeňte, to že je všechno nic proti tomu, co zakusila Bára. A teď se nezlobte, že si tu také trochu nacpu, rád si pokouším, ale u nás doma to neradi vidí. Také jsem jim zalhal, že jdu dnes k Šorejsovi do Vrchovin, nemají potuchy, že jsem zde, ale snad mi tyhle lži na věčném soudě budou odpuštěny!“ usmíval se dědeček.

„Víte, Morák se na svou chalupu tuze vypíná,“ začal opět Břízek; „je pravda, má to dvacet korců polí, ale stavení je skoro již pro strach lidem, tu bude mladý hospodář mít práci nepěknou!“

„No, nějaký rok to ještě vydrží, zatím si zaplatí tu tisícku a pak mohou stavět,“ odpověděl dědeček.

„Já konečně udělám už všechno, ale nevím, nevím, pantáto, nerozejdeme-li se s Morákem ve zlém. Jsou to tuze divní lidé! Kořen zajisté všeho zlého jestiť milování peněz — napsal už apoštol národů.“

„Pravda, pravda, kmotře, ale vidíte, že také napsal: Hněvejte se a nehřešte, slunce nezapadej na hněvivost vaši?“ usmívaje se řekl výminkář.

„Dobře se znáte v písmě, kmotře.“

„Chodil jsem na kázání nebožtíka faráře Václava Pacáka, dej mu bůh nebe, a to byl náramný znalec písma. Už se tedy nemrzte, že jsem na vás přirazil jako velká voda a nedejte na sebe, kmotře, dlouho čekat; za to vám stojím, až poznáte malou Barušku, až se vám ta rozšvitoří, budete všickni do ní celí pryč jako já, její pradědek.“

„Takto přece, pantáto, neodejdete, přece se stavíte ve světnici, máma nám honem uvaří něco pro zahřátí,“ zval Břízek.

„I co vás napadá, kmotře, mám co jechat domů a pak dnes ještě nechci jednat se ženskými, znáte je; až bude u nás všecko projednáno, pak přiběhneme s Baruškou a potěšíme se ve zdraví; raději se doma o ničem nezmiňujte, abychom Moráka nesplašili.“

Oba Břízkové vyprovodili pak dědečka až za ves. Starouškovi šlo se teď nějak tíže, nohy jakoby mu byly zdřevněly, měl je co zdvíhati, ale přece si pokuřoval a rukou, uschovanou ve velké palcové rukavici, statně opíral se o svoji sukovku.

Bylo k polednímu, slunce zářilo na zasněžené lesy a na širý, pěkný kraj rovinatý, na němž jako koroptve na sněhu krčily se chumáče chaloupek.

Staré topoly, jež sem tam vztýčily se nad ojíněné koše ovocného stromoví, stály jako nehybná, zamračená stráž nad táborem. Z drobných oken, ozářených sluncem, sršely ohnivé paprsky. Nad některými baráčky jemným šedým sloupcem zdvíhal se kouř. Sněhová lada se třpytila . . .

V.

Když se výminkář opět do Morákovy světnice vrátil, hospodyně hned poznala, že nohy vleče bíději.

„Vidíte, povídala jsem vám, že do Vrchoviny nedojdete! Vy jste došel, ale přinesl jste si bolesti z cesty,“ povídala dosti vřele.

„Mlč, mlč, Málko, vždyť to brzy zase vyjde!“ konejšil ji dědeček, ale když pak zul boty a oblékl volné bačkory, pozoroval, že nohy otékají. Nevyšlo to z nich ani do rána, ba ještě více otekly, že se ani postavit nemohl a musil zůstat v posteli. Nestýskal si, ale při vzpomínce, co pro Báru vykonal, bylo mu volno kolem srdce.

Když třetího ani čtvrtého dne nebylo lépe, tu již Málku prosil: „Holka, buď tak dobrá a dejte mne k vám do světnice, tady již jsem tuze vykřehl a nohám je hůře a hůře.“

„Do světnice? Kam bychom vás honem, tatínku, uložili, kouska místa nikde není; ale snad bych vám mohla ustlat na pec, to bude skoro nejlepší pro vás, budete stále v teple.“

„I když myslíš, třeba na pec,“ řekl dědeček a hospodyně odešla připravit lůžka. Stařeček poznával, že v té vymrzlé komoře ledové podlahy a studených stěn nohám uškodil, že nezavinila všeho cesta do Újezda. Po chvíli jej Moračka s Bárrou přenášely; do světnice šlo to dobře, ale nahoru na pec musil po pecinkách vylézt sám a tu bolestí jen sípal. Hospodyně nevystlala mu všech peřin, které si přivezl; pod něho nakladla starých sukní vlněných a polštář také na vyrovnané hadry položila; svrchnici přinesla, ale spodnice a druhý polštář zůstaly v komoře.

Od té doby ležel dědeček v teple na peci, ale nohy přece jenom neplaskly, ba naběhly také v kolenech.

„Mně se zdá, že to půjde se mnou ku konci,“ myslíval si, „a že má starost, jak budu živ, kdyby mne snad děti opustily, byla nazbyt. No, děj se vůle boží!“

Baruška mohla teď pěkně k dědečkovi na pec a často celý den u něho vyseděla, jenom co k tomu jídlu slezla. Bohužel, dědeček teď málo vypravoval, usmíval se sice, ale do rozprávky mu nebylo; v leže špatně se povídalo a chtěl-li se zdvihnouti a vzepřel se trochu nohama, zabořily, div nevýskal. Při tom stále na Břízka myslil, brzo-li se ve dveřích ukáže; ale ten dal si na čas, přišel teprve za týden. Vešel do světnice jako Mikuláš; jak byl oděn do širokého, modrého pláště o několika velkých límcích, byly ho plny dvěře. Hospodář a hospodyně zůstali zaraženi, jakoby se ho byli

lekli, ale maličky chalupník, mhouře očima, rozhlížel se po světnici a potouchle se usmíval. Pod bradou odvázal beranici, uši do ní zastrčil, plášť odložil na lavici a přisedl ke stolu; při tom stále s hospodáře na hospodyně pohlížel a pořád se divně usmíval. Když se uvelebil, zrovna spustil: „Abych to, kmotře a kmotra, odbyl zkrátka, jdu sem k vůli svému synovi a vaší dceři; chtěli jste ode mne patnácte set, jdu vám říct, že je tedy mám pohromadě.“ Břízek při té řeči odepjal opasek a patnácte stovek na stole vypočítal. „Tady jsou, abyste konečně věřili; ty jsou pro ně uchystány!“ a zase peníze shrnul a do opasku uschoval. „Já hochovi víc nedávám než konečně tu tisíčku, protože více nemohu; ale pět stovek je jeho, ty si uspořil.“

„Je to kříž s těma dětma,“ zabědovala hospodyně, „jakživa jsem si nepomyslila, čeho se na dítěti ke stáru dočkám a teď takový zármutek, jedno dítě má na světě, druhé na cestě!“

„Teď, kmotra, nebědujte, jejich věc konečně jest, aby se starali!“ mírně řekl Břízek.

„Vám se řekne, nebědujte, ale celý život se na dítě dřete a potom vám to takhle dopadne!“

„Lepší je kus chleba suchého s pokojem, nežli dům plný nabitých hovad se svárem — povídá písmo, ale jestli vám je toho ještě málo, kmotra, musil bych s pánem bohem jít!“

„Na ten tisíc, který zůstane, taky přistupujete?“ vmísil se do řeči Morák.

„No tot se konečně rozumí!“ odpověděl Břízek.

„Budiž to tedy už s pánem bohem, dělám to s těžkým srdcem, ale jaká už pomcc. Václav musí se přičinit nejen v poli, ale také při řemesle.“

„A jak pak s vejměnkem?“ ptal se Břízek a zamžoural na Moráka.

„Jak s vejměnkem? Nic zvláštního, všecko, jak to na takových chalupách bývá: osm hektorů žita, jak snop dá, ale dobře čistěného, bečku bramborových kousků pro nás vysázet na poli dobře vymrveném, úrodu sklidit a do sklepa zavézt, čtvrt hektoru lněného semene nasít tam, kde bude mít hospodář naseto, a to do země dobře spracované a zmrvené, denně jeden máz mléka, jak se nadojí, patnáct liber másla, deset liber dobrého sýra, jednu slepici na hospodářově krmení, světničku u síně ku svobodnému obývání, sáh dříví dle panské míry, půl kopy otypek, ve sklepě místo pro brambory, pec ku volnému použití na pečení chleba, na půdě prázdné místo nad světničkou, v sýpce místo pro obilí, do světničky, do sklepa a na půdu svobodný příchod a odchod dle výminkářovy potřeby a libosti.“ Hospodář Morák počítaje na prstech říkal všecko z paměti, měl to dobře sesumírováno.

„Pane, hodně, hodně,“ odpovídal Břízek a trochu se zachechtal, „ale takový výminek nebývá na chalupách, to je jako na živnosti.“

„Vždyť naší chalupě do živnosti mnoho neschází, a pak dokud nám dá bůh síly a nechá nám zdravé ruce, budeme jim dělat, jakobychom hospodařili sami, a taková práce bude mladým také za něco stát, cizím aby platili!“

„Inu, inu — ale konečně nesmíte zapomenout, že na chalupě jsou — tento — výminky dva!“ tenčím hlasem řekl Břízek a stáhl čelo v řadu hlubokých vrásek.

„Dva? Na naší chalupě že jsou dva vejměnky?“ a Morák se sípavě zasmál.

„No nevím, ale slyšel jsem už, že tu máte pantátu, takové živobyť je také výminek.“

Jizbou proletěl slabý sten; Břízek se rozhlédl, ale nikoho nevida, pomyslíl si, že Moračka zavzdychla.

„Dědečka počítáte za druhý výměnek?“ polohlasně řekl Mořák a zíral do země.

„Ale konečně, vždyť on má snad výměnek svůj, to byla mýlka ode mne,“ zase Břízek dorážel.

„Inu má, má, žita, ječmene a pšenice po třech čtvrtcích, od Jiřího do Havla žejdlík mléka, pět liber másla, čtvrt kopy vajec a čtvrtý díl ze všeho stromoví na zahrádce.“

„Pane, to je vejmének jako z hlídačovy boudy!“ smál se Břízek. „Jak se to stalo, že dědeček tak jednal?“

„Prodal draže chalupu, proto si udělal malý výměnek.“

„A co za chalupu natržil, rozdál dcerám, vidte, tak to bývá; nu, má tři, ty jej teď přece uživí, třebaže se říká, že jeden otec sedm dětí vyživí, ale sedm dětí jednoho otce vyživit nemůže.“

„Toho u nás není, kmotře; jak jsem slyšela, že dědeček postonává, hned jsme pro něho dojeli,“ bránila se hospodyně, jež cítila štiplavou řeč Břízkovu.

„Také mi konečně nenapadá, kmotra, vás do toho brát, vždyť vás znám. Ostatně ten, kterýž stvořil srdce jednohokaždého z nich, spatruje všechny skutky jejich! praví žalmista páně,“ klidně odpověděl Břízek a když nikdo nezahovořil, spustil znova:

„A pak, víte, chalupa je bídná, dlouho to tak zůstat nemůže.“

Hospodář podíval se stranou na oujezdeckého chalupníka a silně stáhl koutek úst; začínal se na malého sedláčka dopalovati.

„Chalupa — my se ženou hospodaříme na ní přes pětadvacet roků a je pořád dobrá; věřte mi, že za pětadvacet roků bude zase taková, vždyť ji znám. Jaké

pak stavby; co je po zámku plném dluhů, lepší roztrhaná chalupa, ale když je něco v truhlách," omrzele Morák odpovídal.

"A kdy to konečně sepíšeme, kmotře?" ptal se Břízek.

"Kdy chcete, teď je na to spíše pokdy; a koho si na to zjednáme?"

"Koho bychom jednali? Zítřka k nám přijďte, vypovíte si všechno, co jak sám chcete, a Václav to sepíše, píše jako aktuar; nač bychom platili notára nebo toho Čípa pokoutníka."

Morák souhlasil; mnoho důvěry k těm Břízkům sice neměl, ale vždyť si všechno postaví, jak sám bude chtít; však se jim nedá, takovým Újezdákům.

"Jak pak se svatbou to uděláme, no kmotra, teď mluvíte vy!" ještě Břízek dojednával.

"Ta musí počkat, teď je půst a za osm, deset neděl holka k oltáři přece už jít nemůže; čekali tak dlouho, ať počkají ještě do podzimku!" rázně a určitě hospodyně odpověděla. "Ať se zatím dá všechno do pořádku."

"Teď jsme už tedy jako přátelé a pozdrav nás pán bůh, a aby to bylo konečně šťastné!" a Břízek podával oběma ruce. "Kde pak máte Báru, dědečka a tu malou?"

"Bára je někde na půdě, není jí trochu dobře, šla si tam do slámy; dědeček tuhle na peci spí a ta malá sedí u něho; polez dolů, Barčo!" volala hospodyně.

Baruška nespěle slézala a na pecince povídala bojácně: "Dědeček nespí, kouká!"

"Co pak, pantáto, snad nestůněte?" volal na výminkáře Břízek.

"I tak to na mne padlo, nohy mi nechtějí sloužit!"

"Dá pán bůh, že to teď k jaru vyjde a že si na podzim o svatbě ještě skočíte!" hovořil chalupník a teď se na sebe trochu mrzel.

„Ukaž se přece, ty kolčavko, vždyť jsem tě ještě neznal a jsem také tvým dědečkem! To bude dědečku najednou!“ hovořil, zíraje dítěti do očí a hladě ji po vlasech. „Tu máš krejcar, něco si kup a měj nového dědečka ráda.“

Baruška při těch slovech stále zírala na pec.

„Ty máš, mně se zdá, nejraději toho na peci, on to s tebou asi nejlépe umí, vid’?“

Dítě přikývlo: „Umí pohádek mnoho, tisíc asi, a písniček, modlitbiček a všemu mne učí.“

„Přiď k nám tuhle s tím dědečkem a všechno tam druhé babičce zazpíváš a povíš, dostaneš buchtu s makiem.“

„A co by dělal dědeček? Vždyť mu podávám na pec hrnky, modlíme se spolu a šeptáme si.“

„Snad tě dědeček na chvíli nechá, jen přiď!“ a pohladiv dítě obrátil se k hospodyni: „Teď přijďte také k naší panímámě!“

„Ale kde pak já, ani z domu nevyjdu, pořád se tu jen kolem těch kamen otáčím; ať přijde panímáma k nám. Ale ani jsme vám pro ty věčné starosti chleba nepodali,“ a chtěla běžeti pro chléb.

„I zaplat pán bůh, až přijdu podruhé!“

Když Morák újezdeckého vyprovázel, povídal mu na záspi: „S tím druhým výměnkem to nebude tak zlé, dědeček má ještě peníze a kdyby ho nechtěli mít u sebe, vždyť je tu také Nanka, Kátle, nebo by šel na svůj výminek, vždyť si to beztoho se mnou vyjednal.“

„No vždyť já to konečně nemyslil nijak zle; to by bylo pěkné, aby ho mladí neuživili, vždyť můžeme býti také takoví!“ odvětil Břízek a již v širokém plášti svém odcházel vážně jako poustevník.

„Nebe tam ten hoch mít nebude,“ myslil si cestou, „ale kdo chce kam, pomozme mu tam. Ti staří jsou ještě jako výři, ti budou chtít poroučet dále a mladí

budou poslouchat. Ale trochu jsem je poštipal, snad mi pantáta výminkář porozuměl, že chtěl jsem jim pohledět do srdce.“

Když Břízek odešel, povídal Morák na síni ženě: „Mnoho toho ještě není, je to pořád ta stará žebrota, ale co platno, buďto bych musil holku zabit, nebo by nám krkú pořád přibývalo, třebaže bych byl to druhé poslal jim, ať si je tatík živí. Ale dělat umí, vždyť naskládal pět stovek a tady může jít řemeslo lépe nežli v zastrčeném Oujezdě.“

„Už jsem se u kamen třásla, jak se začal nadýmat a dělat milosti!“

„Prosím tě, Oujezdáci to mají v krvi.“

K večeru přišla Bára do světnice a dala se do prádla. Hospodyně si jí nevšímala, ale také do práce jí nehonila; když chtěla Bára dělati pití, odstrčila ji. Jak dědeček spozoroval, že je ticho, jenom ve vaně že šplouchá, pozdvihnuv se, rozhlédl se po světnici.

„Báro!“ zašeptal.

„Co pak, dědečku?“

„Už je to s tebou v pořádku, dneska tu byl starý Břízek.“

„Pro Krista Ježíše, dědečku!“ a Bára letěla k peci a skokem byla na lavičce.

„Jdi k vaně, aby tě neviděli; na podzim budeš mít s Václavem svatbu.“

„Pro boha nebeského, dědečku, vy mne podvádíte, abych zapomněla —

„Holka, snad nemyslíš, že bych tě takto obelhával?“

„Můj ty bože — panenka Maria — Kristus Ježíš vám to, dědečku, zaplať, neboť to jiný neudělal nežli vy!“ a Bára plakala jako dítě.

„Já? Kde pak já, což nevidíš, že jsem jako Lazar? Břízkovi mají patnácte set, Václav jich pět naskládal a to je ta celá historie!“

„Dvě stě měl, dědečku!“

„No, už jich má pět, chtěl ti snad udělat radost. Ale Báro, ani znánko neukaž, že něco víš, já bych to odnesl!“

Té noci Bára na spánek nepomyslila. Srdce jí bilo a byla by raději skákala. Byla by si tak ráda popovídala, radost svou s někým sdělila, srdci ulehčila. Po dlouhé, dlouhé době zazářilo jí kousek štěstí — —

VI.

V následujících dnech nezměnilo se u Moráků pranic; starý dosud na Báru nemluvil a matka byla zamračena jako jindy. Baruška sedala u dědečka a jako prve dědeček jí, tak ona nyní vypravovala dědečkovi. Všecky své pohádky mu opakovala, a bývala to kolikráte pletenice prapodivná, nebo v knížkách obracela a povídala, co je na kterém obrázku. Bára byla do práce jako chrt a nebáti se, byla by zpívala.

V neděli odpoledne stalo se u Moráků, co se ještě nestalo: stará s mladou šly na požehnání a Barušku vedly mezi sebou; Moračka sama si toho všeho přála. Když dědeček šel s Baruškou, domníval se, že celá ves naň patří, ale nepatřila: dnes přibíhali lidé do oken a divili se, jaké se to dějí na světě ještě zázraky.

Morák jako jindy v prázdné chvíli seděl u kamen, ruce za sebou, nohy křížem. Vlasy nad čelem ku podivu často si přihlazoval a koutek stahoval. Dědeček na peci dřímал; spánku se ve dne bránil, bylyť pak ty noci tak dlouhé!

„Dědečku!“ ozval se po chvíli Morák.

„Co pak, Toníku?“

„Nespíte?“

„Nespím, hochu, bráním se tomu,“ odpovídal stařec slabě a myslil si: Co pak mi ten hoch říká tak pěkně dědečku?

„Byl jste, dědečku, vzhůru, když tu ondyno byl Břízek?“

„Abych ti pravdu řekl, byl.“

„Slyšel jste, co povídal o tom dvojím vejměnku?“

Dědeček chtěl promluvit, ale zajíkl se, jakoby jej náhle kašel dusil.

„Slyšel, Toníku,“ řekl pak slaběji.

Teď i Morák se zamlčel; nevěděl, jak honem do řeči.

„Dědečku, abych vám nelhal, při té řeči oujezdeckého mne bodlo, to byla od něho divná řeč.“

„Divná, ba že divná, hochu.“

„Už se stará, jak vás mladý uživí, a vy přece nepotřebujete milosti, vždyt máte svoje.“ Morák mluvil stále slaběji.

„Mnoho toho nezbylo, hochu.“

„Mnoho toho nezbylo, ale přeci; budou-li vás mít rádi a starat se o vás, komu pak byste těch pár set, které máte, nechal, ne-li jim?“

Výminkář hned neodpověděl, ale v tiché světnici bylo slyšeti, jak rychle dýchá.

„Pár set nemám, milý Toníku.“ Dědeček mluvil slabě a třaslavě.

„Že nemáte?“ prudce ptal se Morák, ale hnedle obrátil a dále vlídně hovořil: „No vím, že nemáte už celých pět stovek, jako jste měl přede dvěma lety —“ a zamlčel se.

„Tomu jsou, brachu, už aspoň tři roky ne-li více a po ten čas musel jsem také jíst, kde pak ten můj výminek!“

„No, tři stovky přece dozajista máte, sama Tynyska to jednou povídala.“

Stríhavka se sípavě zasmál: „Kam tě to vede, žebrák jsem teď, učiněný žebrák, několik zlatek tam ještě mám, vždyť jsem nemohl umřít hlady!“

„Vy, že nic nemáte?“ vzkřikl Morák a povstav zadíval se na pec. Také staroch posadil se na lůžku a maje oči jako vyjeveny, zíral na Moráka. Chvěl se a dýchal, až mu v hrdle hvízdalo.

„Nic nemám, žebrák jsem a neuživí-li mne dcery, abych zahynul u plotu!“ volal pak chraplavě a zdvíhal se, jakoby chtěl utéci. Ale nohy zabořily, výminkář s výkřikem klesl vedle polštáře, až hlava práskla do cihel. —

„To jste také mohl říci, než jsem vás odvážel!“ křičel zeť a hřmotně vyšel. Rozčilen přecházel po záspi a když stará s dcerou a vnučkou vracely se s požeňání, ani si jich nevšimnul.

„Vida, přece to tam ještě není v pořádku!“ povídali si lidé, kteří to viděli, „je on tenhle starý palice!“

Moračka dala dětem zajiťi a zadívala se na muže.

„Má?“ tázala se krátce.

„Nic nemá, jen to haraburdí a pár zlatek na tabák, za tři roky všecko to pro —“ Morák měl na jazyku zlé slovo, ale přece se zarazil a dodal mírněji — „všecko to projedl. Vidíš, já to věděl hned!“

„Ale kdo pak by to takto snášel, vždyť to trvá hnedle sedm neděl a za nějaký den se vykřeše a může to trvat kolik roků.“

„Já to věděl, když jsem od něho odcházel, byl jako růže.“

„Ale to si Nanka a Kátle počká, aby si myslily, že jenom my jsme na světě!“ kázala hospodyně.

Když dnes Baruška podávala dědečkovi večeri, pravil měkce: „Dnes, děvenko, nebudu, je mi nějak nevolno.“

„Když jsem to už uvařila, jezte,“ hněvala se hospodyně; „kdybych to byla neuvařila, hned byste si pomyslí: sedm dcer otce uživí, ale jeden otec jich ne-
uživí — nebo jak to pletu.“

„Nemohu, Málko, nezlob se, nemohu.“

Kdyby byli na dědečka viděli, byli by spatřili, jak se mu brada chvěje.

Druhého dne nesla překupnice na Zvlkánku Bičistům a posel Honzíček do Borovnice Petřivým dopisy od Moráků. Stálo v nich:

Milý švagře a švagrová!

Nastokrát Vás pozdravujeme a věděti Vám dáváme, že tatínkovi je teďkom hůře a že už to nemůžeme s ním zastati, protože máme tuze mnoho práce a starostí, tak abyste si někdo pro něho přijeli, jste taky dcery a taky je to Váš tatínek, tak teda zítra Vás čekáme a pozdravujeme Vás.

Antonín Morák.

Kátle byla v Třemešnici hodně brzo před polednem, ačkoli měla dobré tři hodiny a ještě se stavovala u Tynysů; vždyť ani nevěděla, že je tatínek přestěhován; myslila, že Morákovi do Hořenoves dobíhají. Doma celou noc nespala, pekla buchty, kterých celý uzel přivážela. Petřivý zjednal souseda, aby Kátli dovezl; do košatiny nakladli peřin celou hromadu. Když dědečka na výminku nenalezla, zajeli do Třemešnice; buchty nechala v košatině, a k Morákům pospíšila s prázdnem, věděla, tady že škoda darů.

„I vítám tě, Kátle, to jsme se dávno neviděly!“ nadobyčej přátelsky ji Málka vítala, „ale tobě v těch horách svědčí a v baráku, podívejme, já jsem tuhle v chalupě a jsem jako prkno.“

Kátle byla opravdu ve tvářích kulatá, pěkně zarudělá, kolem úst měla stálý úsměv; i ty modré oči její

se usmívaly. Černé vlasy měla uprostřed temene rozčísnuty, na hlavě modrý salup vlněný, takovoutéž sukni pruhovanou. Byla menší nežli Moračka, ale zavalitější.

I Morák byl tuze laskav, švagrové ruku tiskl a jak se usmíval, škubal koutkem tuze rychle.

„A kde máte tatínka?“ nedočkavě ptala se Kátle.

„Na peci leží, na peci.“

„Na peci?“ tázala se Katka a podívala se na Málku.

„I holka, máme tu světnici jako ratejnu, ale kouska místa v ní není, neměli jsme ho opravdu kam položit, a tam je věru pro něho nejlíp, teplo má pořád a to dělá na nohy dobře!“ vykládala hospodyně.

Kátle, odhodivši šátek, jako mladice stoupala po pecinkách, hnedle byla nahoře.

„Pozor, pozor, švaříčková, ať nám pec nerozboříte!“ volal na ni Morák.

Ale Katka již neslyšela, již nemluvic líbala tu milou, v líci přepadlou hlavu tatínkovu. Tu viděla ubožáka otce svého! Jaký to byl rozdíl na podzim a teď! Slzy Kátliny rosily mu líce i ruce plné modrých žilek ve svraskalé kůži.

„Tatínku, tatínku, co se to s vámi stalo!“ šeptala mu. Stařec se také rozplakal, ale ne hlasitě, jenom brada mu drkotala a oči byly mokry.

„Co pak vás bolí, tatínku?“ ptala se nahlas.

„Nohy, nohy, holka; podívej se na ně, ale nedotýkej se jich, křičel bych bolestí.“

Katka odkryla peřinu a podívala se na dědečkovy nohy; lekla se, když viděla, že jsou oteklé jako džbány. Teď také spatřila, na jakých hadrech tatínek leží a prádla jeho si povšimla. Nepromluvila, ale zalomila rukama.

„Já o tom nevěděla, já ho tu tak nechala!“ šeptala si.

Hospodář a hospodyně si jich nevšímali, šli po své práci.

„Nenechám vás tu, tatínku, vy musíte se mnou, tady byste mi zahynul; všechno pohodlí budete mít, ošetřovati vás budeme jako oko v hlavě. Že jste nám dříve nevzkázal, vždyť my jsme nevěděli! Kdo pak by si byl pomyslí, že Morákovi nám o všem nevzkážou! Na postel vás uložím, pošleme do Pecky pro doktora, aby poradil a budeme pomáhat; na Doubravě také je sedlák, tuze prý nohám rozumí, Petřivý k němu dojde. Čistotu budete mít a pořádek největší.“

„Ale, holka, já nic nemám!“ zajíkávě a lítostivě řekl výminkář.

Kátle se naň zadívala udivena.

„Co nemáte, tatínku?“

„Peněz nemám, je tam v truhle jenom několik zlatek, jsem jako žebrák —“ a Stríhavka bázlivě díval se na líce dceřino.

Ten pohled stáhl Kátli srdce — bylot v něm tolik bolu! Byla v něm i bázeň, co se bude dít, a zoufalost z opuštěnosti. A tím pohledem zíral on — sedmdesátiletý tatíček — po veškeré práci své a lopotě!

„Ale, tatínku, proč mi tohle povídáte?“ zvolala Kátle a chytla otce kolem krku, „což pak od vás něco chci? Což pak nejsem vaše dcera, Petřivý váš zet a děti naše vaše vnoučata? Co jste si to jen, tatínku, o nás myslil?“

Starci se v očích vyjasnilo; tiskl Kátli ruku a hladil ji po tvářích.

„Nehněvej se, dítě, ale víš, tady se mne po tom ptali — včera se mne vyptával —“

„A potom pro nás psal!“ Kátle neřekla nic více, jenom hlavou několikrát pokývla.

„Pojedete se mnou, tatínku, vidte — já vás neopustím, všickni budou vás viděti tak rádi; tolikrát jsem vám o to říkala a neposlechl jste —“

„Jenom dovezeš-li mne živého“ — usmál se dědeček — „jde to se mnou tuze rychle dolů, ani tak dlouho neležím.“

„Hůře než tady vám ve voze nebude, máme košatiny a Nálevka dá plachtu; peřiny máme, zahrabete se do nich a po silnici jde to vozmo dobře, země je tvrdá a sníh tuze sfoukán.“

Pak byla Kátle uspokojena a dala se teprve do jiného hovoru:

„A koho to tu u sebe máte? Hledme, to je snad Baruška — jsi Baruška?“

„Jsem Baruška,“ odpovědělo děvče.

„Má jedinká radost,“ pravil dědeček.

„Mazlíte se spolu, vid', dědeček vypravuje, že?“

„Tisíc pohádek umím a písniček a povídaček; pořád jsme si povídali a modlili se!“ odvětila Baruška.

„Nic jsem ti, holčičko, nepřinesla, ale mám to ve voze, počkej, až Nálevka pro nás přijede, dostaneš.“

V tom zaklínaly na dvoře rachlíky a Kátle viděla koně, saně a v nich na kozlíku Bičičtě, vzadu Nanku.

„Teď jede Nanka, tatínku, ale ne abyste mi pak ujel na Zvlkánku, prosím vás!“

„Neujedu, buď bez starosti.“

Když Nanka vylézala ze saní, volala na Moráka a Málku, již ze stodoly vyběhli: „Pro umučení boží, co se stalo, snad není zle?“ a rovnala si šaty; byla v nich nadělaná jako kvočna.

„No tak zlé to není, ale jak jsme vám psali, nevíme si už rady, teď máme starosti s Bárrou —“

„Snad nebude svatba?“

„Teď ještě nebude, ale napodzim bude!“ odpovídala Málka.

„I zaplat pán bůh, jsem sama tuze ráda, že se to přece svedlo. Vzali jste dědečkovi doktora?“ mluvila Nanka a křičela, že ji bylo slyšeti, až kdo ví kde.

„To nevzali — prosím tě, takové zlé časy.“

„Ale vždyť by si to byl dědeček zaplatil ze svého!“

Moračka chtěla již odpovědět, ale honem se vzpamatovala, že by třeba Nanku odradila; ale Nanka, zadívavši se na sestru, pochopila.

Pak vhrnula se do světnice; rozhlédnuvši se, hup! stála na lavici a zírala na pec. „Pánbůh vás rač pozdravit, tatínku — i vítám tě, Kátle, podívejme, jak jsi si pospíšila z daleka, my jsme se cestou trochu omlkli *) — ale ty, holka, vypadáš jako mladice, tobě jdou ta hora k duhu. No, nevyhlížíte, tatínku, tak špatně, zaplat pán bůh, měla jsem strach, ale pojedu domů spokojenější.“

Do světnice vcházel hospodář s Bičístěm; to byl malý, slabý chalupník, čepici nosil na uši, na krku měl šálu několikrátě kolem, kožich krátký, praskavky, vysoké lesklé boty a byl trochu rozkleslý, takže klátil se ze široka. Když čepici odvázal, bylo mu krckovi pořádně vidět do obličeje; hlavu měl malou a trochu do šišky, očka jako rýsek, nos u špičky trochu nahoru zahnutý. Byl bez vousků a líce se mu jen lesklo; pokuřoval a stále se usmíval, na první pohled každý poznal, že je trochu „mechový.“ **)

„Tak, švaříčkové, vidíte,“ začal k ženským Morák, „jak s tatínkem je, a my to už vydržet nemůžeme, vždyť je tu tatínek pomalu dva měsíce, a tedy bychom vás prosili, abyste si ho vzala některá —“

„Na nás to, lidičky, žádat nemůžete,“ honem spustila Nanka, „víte jakou máme světnici, je to jako krcálek a k tomu hromádku dětí a už to roste, to by měl dědeček pěknou pohovu!“

*) Opozdili.

**) Přihloupý.

Bičičtě díval se při té řeči na ženu a zdálo se, že mu ta její řeč je skoro trochu podivna.

„Tatínek pojedje se mnou do Borovnice, nedám ho už nikomu, zůstane u nás a budeme se o něho starat!“ volala s pece Kátle.

Jediná myšlénka kmitla po té řeči hlavami Nančinou, Málčinou i Morákovou: „Ta si jistě myslí, že podědí . . .“

„No, my jsme všickni při tom, jenom se, Kátle, o tatínka dobře starej a neopouštěj ho; zasloužil si od nás, abychom ho k stáru neopouštěly,“ kázala Nanka. Kátle neodpověděla.

„A to hamparátí myslíte, švaříčková, stěhovat s sebou?“ ptal se Morák a stáhl koutek.

„Ale kdež bych to vozila; jen si to tu nechte, at máte něco za tu dlouhou starost, vidte, tatínku?“ odpovídala Kátle.

„Jenom tu truhlu, holka, naložte, mám tam ty kousky šatstva a prádla, pak modlitby“ — pravil stařec.

„Truhlu vám naložím,“ odpověděl Morák, bylť bez starostí, že jsou v ní uschovány poklady; prohledal ji s mámou rub na rub a kromě čtyř jednušek v modlitbách nic nenašli. Ty čtyři jednušky tam nechali, aby dědeček neřekl, že jej obrali.

Nanka teď mlčela, ale chystala se, že si s Morákovými ještě pohovoří.

„A my abychom, tatínku, jeli, abychom byli za světla doma,“ žádala Kátle.

„Snad přece na oběd počkáte?“ od kamen ozvala se Moračka.

„I mám něco ve voze, hlady neumřeme, vidte, tatínku!“ Tu ji Baruška zatahala za rukáv a šeptala: „Já bych ráda jela s váma!“